

Prawa i obowiązki uchodźców w Polsce

I n f o r m a t o r
pod redakcją Tomasza Sieniowa

Права и обязанности беженцев в Польше

И н ф о р м а т о р
Под редакцией Томаша Сенева

Informator wydany w ramach projektu „Objęcie pomocą prawną osób przebywających w Ośrodku dla Cudzoziemców oraz w Strzeżonym Ośrodku i Areszcie w celu Wydalenia w Białej Podlaskiej” realizowanego przez Fundację Instytut na rzecz Państwa Prawa. Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców oraz budżetu państwa.

Copyright by Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa

Autorzy: Monika Gwiazda
Justyna Jellinek
Teresa Jura
Joanna Oleszkowicz
Paulina Pankowska
Anna Pawelec
Tomasz Sieniow (red.)

Tłumaczenie
na język rosyjski: Marcin Dziwisz

Konsultacja językowa: Vitali Nabiev, Joanna Łukasik

Wydawca: **Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa**
ul. Chopina 14/70, 20-023 Lublin
tel./fax: +48 81 743 68 05
e-mail: fundacja@fipp.org.pl
www.fipp.org.pl

ISBN 978-83-927822-7-8

Za treść informatora odpowiada wyłącznie Instytut na rzecz Państwa Prawa i opinie zawarte w niniejszej publikacji nie odzwierciedlają w żadnym wypadku oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej, która nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

I.

Prawa i obowiązki cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce

1. Rodzaje ochrony udzielanej cudzoziemcom w Polsce
 - 1.1. Zagadnienia ogólne
 - 1.2. Status uchodźcy
 - 1.3. Ochrona uzupełniająca
 - 1.4. Pobyt tolerowany

2. Przebieg postępowania o nadanie statusu uchodźcy
 - 2.1. Wniosek o nadanie statusu uchodźcy
 - 2.2. Tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca
 - 2.3. Przesłuchanie w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy (wywiad statusowy)
 - 2.4. Prawa cudzoziemców w postępowaniu administracyjnym
 - 2.5. Postępowanie przed Organem
 - 2.6. Odwołanie do Rady do Spraw Uchodźców
 - 2.7. Połączenie z rodziną mieszkającą w innym państwie UE na podstawie Rozporządzenia Rady WE - Dublin II
 - 2.8. Ponowny wniosek o nadanie statusu uchodźcy

3. Sądowa kontrola decyzji administracyjnej wydanej w procedurze uchodźczej
 - 3.1. Skarga do WSA i do NSA
 - 3.2. Skarga do ETPCz

4. Pobyt cudzoziemców w Polsce podczas procedury uchodźczej
 - 4.1. Ośrodek dla Cudzoziemców
 - 4.2. Świadczenie pieniężne na pokrycie we własnym zakresie pobytu na terytorium RP
 - 4.3. Strzeżony ośrodek i areszt w celu wydalenia
 - 4.3.1. Umieszczenie w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia
 - 4.3.2. Przedłużenie pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia
 - 4.3.3. Zwolnienie ze strzeżonego ośrodka lub aresztu w celu wydalenia
 - 4.3.4. Prawa i obowiązki cudzoziemców umieszczonych w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia
 - 4.3.5. Odszkodowanie i zadośćuczynienie w przypadku niewątpliwie niesłusznego umieszczenia w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia
 - 4.4. Pomoc w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia

II.
**Sytuacja cudzoziemców, którzy uzyskali w Polsce
status uchodźcy, ochronę uzupełniającą
lub zgodę na pobyt tolerowany**

1. Zagadnienia wstępne
 - 1.1. Zameldowanie
 - 1.2. PESEL
 - 1.3. NIP (Numer Identyfikacji Podatkowej)
 - 1.4. Założenie konta w banku

2. Dokumenty
 - 2.1. Dokument tożsamości - karta pobytu
 - 2.2. Prawo jazdy – wymiana zagranicznego prawa jazdy
 - 2.3. Paszport i inne dokumenty podróży
 - 2.4. Akt urodzenia
 - 2.5. Akt zawarcia związku małżeńskiego

3. Pomoc integracyjna

4. Pomoc socjalna

5. Świadczenia rodzinne

6. Opieka zdrowotna (refundacja NFZ)

7. Praca w Polsce

I.

Prawa i obowiązki cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce

1. Rodzaje ochrony udzielanej cudzoziemcom w Polsce

1.1. Zagadnienia ogólne

Podstawowym aktem prawnym regulującym udzielanie ochrony cudzoziemcom w Polsce jest obecnie **ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej** (t. j. Dz. U. z 2009 r., Nr 189, poz. 1472). Określa ona zasady, warunki i tryb udzielania cudzoziemcom ochrony w Polsce oraz organy właściwe w tych sprawach, korzystając z dorobku **Konwencji dotyczącej statusu uchodźców**, sporządzonej w Genewie dnia 28.07.1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 i 516) oraz **Protokołu dotyczącego statusu uchodźców**, sporządzonego w Nowym Jorku dnia 31.01.1967 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 517 i 518), z którymi jest zgodna.

Część polskiego prawa uchodźczego stanowią również przepisy prawa europejskiego w formie bezpośrednio stosowanych rozporządzeń oraz dyrektyw, których normy wdrożone są w ustawie.

Najważniejszą zasadą obowiązującą w prawie uchodźczym jest **zasada non – refoulement (nie-wydalania)**, która stanowi podstawę dla całego systemu międzynarodowej ochrony uchodźców. Oznacza ona zakaz cofnięcia lub wydalenia z terytorium państwa oraz zakaz odmowy przyjęcia na granicy osoby ubiegającej się o nadanie statusu uchodźcy, z wyjątkiem osoby, co do której istnieją podstawy, aby uznać ją za groźną dla bezpieczeństwa państwa, lub która będąc skazana prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne zbrodnie stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa kraju przyjmującego. Kolejną istotną zasadą jest **zasada poufności danych**, która oznacza, że dane cudzoziemca nie mogą być udostępniane władzom oraz instytucjom publicznym kraju jego pochodzenia. Chodzi zwłaszcza o te dane, na podstawie których możliwe jest ustalenie, że postępowanie o nadanie statusu uchodźcy jest w toku lub zakończyło się, cudzoziemcowi nadano lub odmówiono nadania statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany. **Zasada jedności rodziny** polega na możliwości włączenia małżonka i małoletnich dzieci cudzoziemca do toczącego się postępowania o nadanie statusu uchodźcy.

1.2. Status uchodźcy

Przesłanki nadania statusu uchodźcy, określone w *ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, wynikają również z Konwencji Genewskiej. Zgodnie z tymi aktami prawnymi **uchodźcą jest cudzoziemiec, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego kraju**. Prześladowanie ze względu na swoją istotę lub powtarzalność musi stanowić poważne naruszenie praw człowieka (w szczególności tych praw, których uchylenie jest niedopuszczalne) lub być kumulacją różnych działań czy zaniechań, stanowiących naruszenie praw człowieka. Może ono w szczególności polegać na:

- użyciu przemocy fizycznej lub psychicznej (w tym przemocy seksualnej),
- zastosowaniu środków prawnych, administracyjnych, policyjnych lub sądowych w sposób dyskryminujący lub o charakterze dyskryminującym,
- wszczęciu lub prowadzeniu postępowania karnego albo ukaraniu w sposób nieproporcjonalny lub dyskryminujący,
- braku prawa odwołania się do sądu,

- wszczęciu lub prowadzeniu postępowania karnego albo ukaraniu z powodu odmowy odbycia służby wojskowej podczas konfliktu (jeżeli odbywanie służby wojskowej stanowiłoby zbrodnię),
- czynach skierowanych przeciwko osobom ze względu na ich płeć lub małoletniość.

Jednym z powodów prześladowania w kraju pochodzenia może być **rasa**. Pojęcie to obejmuje w szczególności kolor skóry, pochodzenie lub przynależność do określonej grupy etnicznej.

Prześladowanie na tle religijnym polega na naruszeniu prawa do wolności myśli, sumienia i religii. Religia jest tu rozumiana jako wiara, jako tożsamość i jako sposób życia oraz obejmuje posiadane przekonania (teistyczne, nieateistyczne lub ateistyczne), udział (lub powstrzymanie się od udziału) w obrzędach religijnych sprawowanych publicznie, prywatnie, indywidualnie lub zbiorowo, a także przekonania wynikające z wierzeń religijnych.

Prześladowanie z powodu narodowości dotyczy przynależności do grupy narodowej, która odróżnia się świadomością tej przynależności, wynikającą z odmienności języka, religii, obyczajów lub kultury. Pojęcie narodowości nie jest ograniczone do posiadania obywatelstwa lub jego braku, ale obejmuje w szczególności przynależność do grupy, którą określa tożsamość kulturowa, etniczna, językowa, wspólne pochodzenie geograficzne lub polityczne, albo powiązanie z ludnością w innym państwie.

Częstym powodem prześladowań są **przekonania polityczne**, a więc posiadane opinie, myśli lub przekonania w sprawach dotyczących podmiotów, które dopuszczają się prześladowań, oraz w sprawach ich polityki, metod działania. Nie ma znaczenia, czy osoba ubiegająca się o nadanie statusu uchodźcy, działała zgodnie z tymi opiniami, myślami czy przekonaniami, natomiast istotne jest, w jaki sposób uzewnętrzniała ona swoje przekonania.

Prześladowanie z powodu przynależności do określonej grupy społecznej odnosi się do przynależności grupowej, którą wyodrębnia pochodzenie, wychowanie, status majątkowy, zawodowy. Określoną grupą społeczną jest zaś grupa posiadająca odrębną tożsamość w kraju pochodzenia, która postrzegana jest jako odrębna od otaczającego społeczeństwa, a jej członkowie mają wspólne cechy wrodzone lub wspólne pochodzenie, których nie można zmienić, albo wspólne cechy, przekonania o takim znaczeniu dla ich tożsamości, że członek grupy nie może być zmuszony do ich zmiany. Określona grupa społeczna może opierać się na wspólnej orientacji seksualnej, przy czym nie może ona obejmować czynów, które w prawie polskim są przestępstwami.

Obawa przed prześladowaniem musi być uzasadniona. Bada się ją indywidualnie w kontekście obiektywnie istniejącego stanu zagrożenia w kraju pochodzenia. Fakt prześladowania nie musi mieć miejsca (choć wpływa na ocenę realności zagrożenia i wiarygodność cudzoziemca), muszą za to istnieć uzasadnione podstawy do stwierdzenia możliwości prześladowania. Obawa może istnieć, nawet wtedy, gdy cudzoziemiec nie posiada cech powodujących prześladowanie (rasa, religia, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do określonej grupy społecznej), ale są mu one przypisywane przez podmioty dopuszczające się prześladowań. Podmiotami takimi zazwyczaj są organy władzy publicznej albo ugrupowania lub organizacje kontrolujące kraj lub znaczną jego część. Obawa przed prześladowaniem może zaistnieć również wskutek wydarzeń, które miały miejsce po opuszczeniu kraju przez cudzoziemca. Jeżeli jednak na części terytorium kraju pochodzenia nie zachodzą okoliczności powodujące obawę przed prześladowaniem tak, że prawdopodobne jest, że cudzoziemiec będzie mógł bezpiecznie tam zamieszkać, uznaje się, że nie istnieje uzasadniona obawa przed prześladowaniem ani rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy.

Status uchodźcy nadaje się wszystkim członkom najbliższej rodziny objętym wnioskiem o nadanie statusu uchodźcy, w tym małoletnim dzieciom towarzyszącym cudzoziemcowi i małżonkowi, jeśli wyraził na to zgodę na piśmie. Małżonek wnioskodawcy może również złożyć osobny wniosek o nadanie statusu uchodźcy.

Cudzoziemcowi **odmawia się** nadania statusu uchodźcy, jeżeli:

- nie istnieje uzasadniona obawa przed prześladowaniem w kraju pochodzenia,
- korzysta z ochrony lub pomocy organów lub agencji Narodów Zjednoczonych innych niż Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców oraz ma praktyczną i prawną możliwość

powrotu na terytorium, gdzie taka ochrona lub pomoc jest dostępna, bez zagrożenia jego życia, bezpieczeństwa osobistego lub wolności,

- istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną, zbrodnię przeciwko ludzkości, podlegał do niej lub w inny sposób pomagał w jej popełnieniu,
- jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych,
- popełnił zbrodnię o charakterze niepolitycznym przed złożeniem wniosku o nadanie statusu uchodźcy,
- jest uważany przez organy władzy RP za osobę mającą prawa i obowiązki związane z posiadaniem obywatelstwa polskiego,
- złożył kolejny wniosek o nadanie statusu uchodźcy, w którym obawa przed prześladowaniem jest oparta na okolicznościach celowo wytworzonych po ostatniej odmowie nadania statusu uchodźcy.

Pozbawienie statusu uchodźcy następuje w przypadku, gdy po nadaniu tego statusu właściwy organ stwierdzi, że cudzoziemiec:

- ponownie dobrowolnie przyjął ochronę państwa, którego jest obywatelem,
- utracił obywatelstwo kraju pochodzenia, ponownie dobrowolnie je przyjął,
- przyjął nowe obywatelstwo i korzysta z ochrony tego państwa,
- ponownie dobrowolnie osiedlił się w państwie, które opuścił lub poza którego granicami przebywał z powodu obawy przed prześladowaniem,
- nie może dłużej odmawiać korzystania z ochrony państwa, którego jest obywatelem lub będąc bezpaństwowcem, może powrócić do państwa, w którym miał poprzednio stałe miejsce zamieszkania, ponieważ ustaly okoliczności, w związku z którymi uzyskał status uchodźcy, i mają one na tyle znaczący i długotrwały charakter, że dalsza obawa przed prześladowaniem nie jest uzasadniona,
- popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości,
- jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych,
- zataił albo przedstawił fałszywe informacje lub dokumenty o istotnym znaczeniu dla nadania statusu uchodźcy.

1.3. Ochrona uzupełniająca

Ochrona uzupełniająca jest formą ochrony przyznawaną cudzoziemcowi, który nie spełnia warunków do nadania statusu uchodźcy, ale **powrót do kraju pochodzenia może narazić go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji, tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie lub też poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego i ze względu na to ryzyko nie może lub nie chce korzystać z ochrony kraju pochodzenia.**

Cudzoziemcovi **odmawia się** udzielenia ochrony uzupełniającej, jeżeli:

- nie istnieje rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy,
- istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną, zbrodnię przeciwko ludzkości, podlegał do niej lub w inny sposób brał udział w jej popełnieniu,
- jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych,
- popełnił na terytorium Polski lub poza nim zbrodnię lub czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego, a kraj pochodzenia opuścił wyłącznie w celu uniknięcia kary,
- stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa.

Cudzoziemiec zostaje **pozbawiony** ochrony uzupełniającej, gdy:

- okoliczności, z powodu których była udzielona, przestały istnieć lub zmieniły się w taki sposób, że ochrona nie jest już wymagana, przy czym okoliczności te muszą mieć znaczący i długotrwały charakter tak, że dalsza obawa nie jest uzasadniona,

- po jej udzieleniu wyjdzie na jaw, że popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub zbrodnię przeciwko ludzkości, podlegał do niej albo w inny sposób brał udział w jej popełnieniu, jest winny działań sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych, popełnił na terytorium Polski lub poza nim zbrodnię lub czyn, który jest zbrodnią według prawa polskiego, a kraj pochodzenia opuścił wyłącznie w celu uniknięcia kary, stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa lub społeczeństwa, zataił informacje lub dokumenty albo przedstawił fałszywe informacje lub dokumenty o istotnym znaczeniu dla udzielenia ochrony uzupełniającej.

1.4. Pobyt tolerowany

Pobyt tolerowany jest formą ochrony subsydiarną wobec statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej. Ustawa zawiera katalog przesłanek, które uniemożliwiają wydalenie cudzoziemca, odsyłając do *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.* w zakresie prawa do życia, prawa do wolności i bezpieczeństwa, zakazu tortur, zakazu niewolnictwa i pracy przymusowej, prawa do sprawiedliwego procesu, zakazu karania bez podstawy prawnej oraz do *Konwencji o prawach dziecka z 1989 r.*

Cudzoziemcowi, któremu nie został nadany status uchodźcy ani ochrona uzupełniająca, **udziela się** zgody na pobyt tolerowany w Polsce, jeżeli:

- wydalenie mogłoby nastąpić jedynie do kraju, w którym zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, w którym mógłby zostać poddany torturom, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, być zmuszony do pracy, pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej,
- wydalenie naruszałoby prawo do życia rodzinnego lub prawa dziecka w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu,
- wydalenie jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu i od cudzoziemca,
- wydalenie mogłoby nastąpić jedynie do kraju, do którego wydanie cudzoziemca jest niedopuszczalne na podstawie orzeczenia sądu lub rozstrzygnięcia Ministra Sprawiedliwości o odmowie jego wydania, uwzględniając przyczynę, z powodu której odmówiono wydania cudzoziemca, oraz interes Polski.

Cudzoziemiec, który posiada zgodę na pobyt tolerowany ma uprawnienia cudzoziemca, któremu udzielono zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony. Nie można mu wtedy wydać decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium Polski ani decyzji o wydaleniu, a wydanej nie wykonuje się (z wyjątkiem sytuacji, w których przepisy ustawy przewidują cofnięcie lub wygaśnięcie zgody na pobyt tolerowany).

Zgoda na pobyt tolerowany wydawana jest z urzędu w postępowaniu wydaleniowym, postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy, postępowaniu ekstradycyjnym, postępowaniu o pozbawienie statusu uchodźcy lub azylu albo w odrębnym postępowaniu. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy udziela się jej na wniosek cudzoziemca, którego wydanie jest niedopuszczalne na podstawie wyroku sądu lub rozstrzygnięcia Ministra Sprawiedliwości. Zgody na pobyt tolerowany udziela wojewoda, Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców lub Rada do Spraw Uchodźców. Szef UDSC jest organem wyższego stopnia w stosunku do wojewody.

Wojewoda udziela zgody na pobyt tolerowany:

- z urzędu, w decyzji o odmowie wydalenia, gdy stwierdzi, że zachodzi przynajmniej jedna z przesłanek do udzielenia pobytu tolerowanego lub w odrębnej decyzji, gdy okoliczności te ujawniły się po wydaniu decyzji o wydaleniu,
- z urzędu, gdy wydalenie cudzoziemca jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję o wydaleniu i od cudzoziemca,
- na wniosek organu właściwego do wykonania decyzji o wydaleniu cudzoziemca wydanej przez organ innego państwa członkowskiego, gdy zachodzi przynajmniej jedna z przesłanek do udzielenia pobytu tolerowanego.

Szef UDSC udziela zgody na pobyt tolerowany:

- z urzędu, w decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy i odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej lub w decyzji o pozbawieniu azylu, jeżeli istnieje którakolwiek z przesłanek do

udzielenia pobytu tolerowanego lub w odrębnej decyzji, gdy okoliczności te powstały po wydaniu tych decyzji,

- na wniosek cudzoziemca przebywającego na terytorium Polski, w sprawie którego sąd wydał orzeczenie o niedopuszczalności wydania lub Minister Sprawiedliwości rozstrzygnął o odmowie jego wydania,
- z urzędu, gdy wydalenie cudzoziemca na podstawie decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej zawierającej orzeczenie o wydaleniu, lub na podstawie decyzji o pozbawieniu azylu, jest niewykonalne z przyczyn niezależnych od organu wykonującego decyzję i od cudzoziemca.

Rada do Spraw Uchodźców udziela zgody na pobyt tolerowany, gdy w wyniku rozpatrzenia odwołania od decyzji w sprawie o nadanie statusu uchodźcy stwierdzi, że istnieje którakolwiek z przesłanek do udzielenia pobytu tolerowanego.

Cofnięcie zgody na pobyt tolerowany następuje, gdy:

- ustanie przyczyna, dla której została ona udzielona,
- cudzoziemiec dobrowolnie zwrócił się o ochronę do władz kraju pochodzenia,
- cudzoziemiec opuścił na stałe terytorium Polski,
- dalsze jej obowiązywanie mogłoby spowodować poważne zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- cudzoziemiec, któremu udzielono zgody na pobyt tolerowany ze względu na niewykonalność wydalenia, uchyla się od obowiązku zgłaszania się w określonych odstępach czasu do wskazanego organu lub zawiadamiania go o każdej zmianie miejsca pobytu.

Decyzję w sprawie cofnięcia zgody na pobyt tolerowany wydaje organ, który jej udzielił z tym, że decyzja wydana przez Radę zostaje cofnięta przez Szefa UDSC. Jeżeli dalsze obowiązywanie decyzji udzielającej zgody na pobyt tolerowany zagrażałoby bezpieczeństwu państwa wydaje się z urzędu lub na wniosek Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Szefa Służby Wywiadu Wojskowego, Komendanta Głównego Straży Granicznej, Komendanta Głównego Policji, komendanta oddziału Straży Granicznej, komendanta placówki Straży Granicznej lub komendanta wojewódzkiego Policji, decyzję w sprawie cofnięcia zgody na pobyt tolerowany. W decyzji tej orzeka się o wydaleniu cudzoziemca i określa termin opuszczenia terytorium Polski nie dłuższy niż 14 dni, chyba że przed wydaniem decyzji o cofnięciu zgody na pobyt tolerowany cudzoziemcowi wydano decyzję o wydaleniu, która nie została wykonana. Do postępowania w sprawie wydalenia stosuje się przepisy *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*. Decyzji o cofnięciu zgody na pobyt tolerowany (udzielonej z powodu niewykonalności wydalenia), nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.

Wygaśnięcie zgody na pobyt tolerowany następuje z dniem:

- nadania cudzoziemcowi statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej,
- nabycia obywatelstwa polskiego,
- zawiadomienia przez cudzoziemca, na piśmie, Szefa UDSC o zrzeczeniu się prawa do korzystania ze zgody na pobyt tolerowany,
- uzyskania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony lub zezwolenia na osiedlenie się.

2.

Przebieg postępowania o nadanie statusu uchodźcy

2.1. Wniosek o nadanie statusu uchodźcy

Postępowanie w sprawach o nadanie statusu uchodźcy prowadzone jest w trybie i na zasadach określonych w **ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej**. Postępowanie wszczyna cudzoziemiec, składając wniosek i jest on rozpatrywany jednocześnie jako wniosek o udzielenie ochrony uzupełniającej. Wniosek należy złożyć osobiście. Wnioskodawca może objąć swoim wnioskiem towarzyszącego mu małżonka pozostającego na jego utrzymaniu i małoletnie dzieci małżonka niepozostające w związku małżeńskim. W tym przypadku potrzebna jest jednak pisemna zgoda tego małżonka. Wyrażenie zgody na złożenie wniosku o status uchodźcy przez małżonka uważane jest za udzielenie wnioskodawcy pełnomocnictwa, w tym działania w imieniu dzieci małżonka.

Wniosek o nadanie statusu uchodźcy można złożyć na granicy, albo przebywając już na terytorium RP. Chęć złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy w Polsce należy zgłosić funkcjonariuszowi Straży Granicznej podczas kontroli granicznej.

Do obowiązków funkcjonariuszy Straży Granicznej, poza przyjęciem wniosku o nadanie statusu uchodźcy, należy również zdeponowanie dokumentów podróży oraz dowodów w sprawie o nadanie statusu uchodźcy, np. legitymacji organizacji politycznych, zaświadczeń lekarskich, zdjęć, nakazów aresztowania, artykułów prasowych świadczących o prowadzonej działalności itp. Należy podkreślić, że istnieje możliwość złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy nawet w sytuacji, w której wnioskodawca nie posiada paszportu i wizy.

Wniosek należy złożyć na odpowiednim formularzu, w wypełnieniu którego pomagają funkcjonariusze Straży Granicznej. Formularz jest przetłumaczony na wiele różnych języków, ale w razie potrzeby wprowadzany jest tłumacz języka zrozumiałego dla cudzoziemca.

We wniosku należy:

- uzupełnić dane osobowe wnioskodawcy,
- uzupełnić dane osobowe osób, w imieniu których wnioskodawca występuje,
- określić kraj pochodzenia,
- opisać istotne zdarzenia będące przyczyną ubiegania się o nadanie statusu uchodźcy (np. udział w działaniach wojennych, podleganie przemocy fizycznej i/lub psychicznej, aresztowania i przynależność do organizacji politycznych lub religijnych).

Są to informacje wstępne o charakterze ogólnym, niemniej jednak ważny jest każdy szczegół, ponieważ wiadomości zebrane w tym momencie porównywane są z uzyskanymi w dalszej części procedury, w tym złożonymi podczas przesłuchania statusowego.

UWAGA!

Wszelkie rozbieżności w składanych zeznaniach obniżają wiarygodność wnioskodawcy i mogą być traktowane na jego niekorzyść.

2.2. Tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca

Tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca (TZTC) jest dokumentem potwierdzającym tożsamość cudzoziemca i osób w nim wpisanych oraz uprawniającym do pobytu na terytorium RP. Dokument ten jest ważny tylko i wyłącznie na terytorium Polski i **w żadnym wypadku nie uprawnia do przekraczania granicy państwowej**.

TZTC wydaje organ przyjmujący wniosek o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. Zazwyczaj pierwsze zaświadczenie tożsamości wydaje Straż Graniczna i jest ono ważne przez 30 dni. W przypadku, gdy wniosek o status uchodźcy złożony został już podczas pobytu na terytorium RP i nie zostało wydane TZTC, należy złożyć na odpowiednim formularzu wniosek o wydanie tego dokumentu. Po upływie terminu ważności należy wypełnić odpowiedni wniosek załączając do niego nieważne TZTC i jedną fotografię o wymiarach 35x45 mm podpisane z drugiej strony imieniem i nazwiskiem wnioskodawcy. Kolejne zaświadczenie tożsamości wydawane jest na okres nieprzekraczający 6 miesięcy. Wniosek powinien być wypełniony w języku polskim.

Wniosek o wydanie lub wymianę TZTC można złożyć osobiście w Urzędzie do Spraw Cudzoziemców w Warszawie lub przesać pocztą na adres UDSC. Wzór formularza wniosku o wydanie lub wymianę tymczasowego zaświadczenia tożsamości cudzoziemca dostępny jest m.in. na stronie www.udsc.gov.pl. Do wniosku należy dołączyć jedną fotografię (kolorową o wymiarach 35x45 mm) wnioskodawcy i osób objętych wnioskiem.

Do TZTC wpisywane są małoletnie dzieci cudzoziemca, jednakże po upływie ważności pierwszego zaświadczenia tożsamości małoletniemu dziecku, które ukończyło 7 lat, może być wydany oddzielny dokument, jeśli z wnioskiem takim wystąpi rodzic. W przypadku małoletnich pozostających bez opieki na terytorium RP organ przyjmujący wniosek wydaje mu TZTC bez względu na wiek. W przypadku, gdy na terytorium Polski cudzoziemcovi urodzi się dziecko, jest on zobowiązany wymienić TZTC w celu wpisania nowonarodzonego dziecka do tego dokumentu.

TZTC podlega wymianie również w przypadku zmiany danych w nim zawartych, upływu terminu ważności, zniszczenia w stopniu uniemożliwiającym posługiwanie się dokumentem oraz zaistnienia innej okoliczności utrudniającej ustalenie tożsamości.

Tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca zawiera: imię i nazwisko, datę urodzenia, miejsce i kraj urodzenia, imiona rodziców, serię i numer, datę wydania, termin ważności, określenie organu, który je wydał, podpis posiadacza oraz fotografię cudzoziemca.

W przypadku zgubienia TZTC należy zgłosić ten fakt w terminie 3 dni Szefowi UDSC, wówczas wydawany jest nowy dokument. W sytuacji, gdy zagubiony dokument zostanie odnaleziony, należy jak najszybciej oddać go do UDSC. Cudzoziemiec zobowiązany jest zwrócić TZTC również w przypadku uzyskania decyzji ostatecznej w sprawie, a gdy jednocześnie opuszcza terytorium Polski, wówczas oddaje go funkcjonariuszowi Straży Granicznej podczas przekraczania granicy.

UWAGA!

W przypadku odesłania nieważnego TZTC za pomocą poczty, pracownik Ośrodka dla Cudzoziemców wydaje potwierdzoną kopię tego dokumentu, natomiast w sytuacji osobistego stawienia w UDSC - kopia taka jest wydawana przez pracownika Urzędu.

2.3. Przesłuchanie w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy (wywiad statusowy)

Zgodnie z art. 43 ust. 1 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP, organ prowadzący postępowanie przesłuchuje osobę, która złożyła wniosek o nadanie statusu uchodźcy.

Termin i miejsce przesłuchania

O terminie i miejscu przesłuchania cudzoziemiec zostaje powiadomiony pisemnie. Co do zasady przesłuchanie odbywa się w siedzibie Urzędu do Spraw Cudzoziemców przy ul. Taborowej 33 w Warszawie. W wyjątkowych sytuacjach przesłuchanie może odbyć się w innym miejscu, np.:

- w sytuacji, gdy cudzoziemiec przebywa w areszcie w celu wydalenia lub ośrodka strzeżonym, przesłuchanie odbywa się w tym areszcie lub ośrodku strzeżonym (osoba prowadząca postępowanie przyjeżdża w umówionym terminie i przesłuchuje cudzoziemca);
- gdy stan zdrowia cudzoziemca nie pozwala na odbycie podróży do siedziby Urzędu, cudzoziemiec może zwrócić się z prośbą o wyznaczenie miejsca przesłuchania w miejscu jego zamieszkania (czyli w ośrodku dla cudzoziemców, w którym aktualnie przebywa). Do takiego wniosku należy dołączyć zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia.

Przesłuchanie odbywa się w terminie wyznaczonym przez osobę prowadzącą postępowanie. Stawienie jest obowiązkowe. Jeśli jednak w wyznaczonym dniu nie jest możliwy udział cudzoziemca w przesłuchaniu, z ważnych powodów (np. choroba), należy powiadomić o tym osobę prowadzącą postępowanie. W takiej sytuacji zostanie wyznaczony nowy termin. Ważne jest, by wszystko uzgadniać z osobą prowadzącą postępowanie, ponieważ niestawiennictwo na kolejne wezwania może negatywnie wpłynąć na decyzję, która zapadnie w sprawie.

UWAGA!

Udając się na przesłuchanie należy zabrać ze sobą: wezwanie na przesłuchanie, dokument tożsamości wydany w kraju pochodzenia, TZTC, odpisy aktów urodzenia osób objętych wnioskiem oraz odpis aktu małżeństwa (jeśli cudzoziemiec go posiada), a także inne dokumenty, które można dołączyć do akt sprawy.

Uczestnicy przesłuchania

Co do zasady przesłuchiwany jest wnioskodawca, czyli osoba, która złożyła wniosek o nadanie statusu uchodźcy. W wyjątkowych sytuacjach, jeśli organ prowadzący postępowanie uzna to za konieczne, przy przesłuchaniu może być obecna także osoba objęta wnioskiem (np. żona wnioskodawcy).

Jeśli cudzoziemiec posiada pełnomocnika, który pomaga mu w prowadzeniu sprawy, on także może być obecny na przesłuchaniu. Pełnomocnik ma prawo do zadawania pytań, więc dobrze jest porozmawiać z nim wcześniej (przed przesłuchaniem) tak, by znał całą sprawę. W trakcie przesłuchania, pod wpływem emocji lub z innych względów, łatwo jest zapomnieć o czymś istotnym dla sprawy, a wtedy pełnomocnik może przypomnieć o tym lub zadać pytanie dotyczące pominiętych kwestii.

Oprócz pełnomocnika w przesłuchaniu może także uczestniczyć **tłumacz** języka, którym posługuje się cudzoziemiec. Ponadto, można wnioskować o przeprowadzenie przesłuchania w obecności **psychologa**. Do tego wniosku należy dołączyć opinię psychologa o stanie zdrowia psychicznego.

Przesłuchanie

Przesłuchanie jest bardzo ważnym elementem procedury o nadanie statusu uchodźcy. Podane informacje będą dokładnie sprawdzane i konfrontowane z informacjami zawartymi w złożonym wcześniej wniosku o nadanie statusu oraz innymi dowodami, a także porównywane z dostępnymi materiałami na temat sytuacji w kraju pochodzenia cudzoziemca. Na tej podstawie zostanie wydana decyzja.

Przed rozpoczęciem przesłuchania cudzoziemiec zostaje pouczone w zrozumiałym dla niego języku o prawach i obowiązkach dotyczących przesłuchania oraz o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

Celem przesłuchania jest wyjaśnienie wszystkich faktów, okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. W związku z tym należy odpowiadać na zadawane pytania, udzielając jak najbardziej konkretnych informacji (miejsca, daty, nazwiska). Przede wszystkim jednak należy mówić prawdę. Wszystkie okoliczności podane we wniosku oraz w trakcie przesłuchania są następnie weryfikowane przez osobę prowadzącą postępowanie. Jeśli okaże się, że zeznane informacje są nieprawdziwe, decyzja w sprawie o nadanie statusu uchodźcy może być negatywna. Warto w tym miejscu wyjaśnić wszelkie nieścisłości pomiędzy tym, co zostało podane we wniosku, a tym, co zostało powiedziane w trakcie przesłuchania (jeśli takie nieścisłości się pojawiają), ponieważ każda rozbieżność może być potraktowana na niekorzyść cudzoziemca.

W trakcie przesłuchania istnieje możliwość zgłoszenia świadków, którzy chcą zeznawać (należy podać ich nazwiska oraz adres kontaktowy), a także złożenia wszelkich dokumentów, które mają znaczenie w sprawie o nadanie statusu uchodźcy w Polsce.

Z przesłuchania sporządzany jest **protokół**. Osoba prowadząca postępowanie ma obowiązek odczytania (w zrozumiałym dla cudzoziemca języku) protokołu z przesłuchania po zakończeniu wywiadu. Można zgłosić wtedy wszelkie uwagi do treści protokołu, a osoba prowadząca postępowanie powinna je zamieścić w tym protokole. Następnie protokół podpisują:

- osoba przesłuchiwana (na każdej stronie protokołu),
- osoba prowadząca przesłuchanie (na ostatniej stronie protokołu),
- pełnomocnik – jeśli był obecny (na ostatniej stronie protokołu),
- tłumacz – jeśli był obecny (na ostatniej stronie protokołu),
- psycholog – jeśli był obecny (na ostatniej stronie protokołu).

Prowadzący przesłuchanie ma obowiązek wydania cudzoziemcowi - potwierdzonej za zgodność z oryginałem – bezpłatnej kopii protokołu z przesłuchania. Gdyby jednak cudzoziemiec nie otrzymał takiej kopii, ma prawo upomnieć się o nią lub złożyć wniosek o jej wydanie, jeśli od przesłuchania upłynęło już trochę czasu.

UWAGA!

Organ prowadzący postępowanie może także utwalić przebieg przesłuchania za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk lub obraz, ale tylko pod warunkiem wcześniejszego uprzedzenia o tym.

Brak przesłuchania w postępowaniu

W wyjątkowych sytuacjach nie przesłuchuje się cudzoziemca ubiegającego się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. Dzieje się tak w przypadku, gdy:

- wydanie decyzji w sprawie jest możliwe na podstawie zebranego materiału dowodowego,
- wnioskodawca nie jest zdolny do uczestniczenia w przesłuchaniu lub nie jest w stanie w nim uczestniczyć z powodu stanu zdrowia lub ze względów psychologicznych,
- wnioskodawca podał inne przyczyny złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy niż obawa przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej, lub ryzyko doznania poważnej krzywdy albo nie podał żadnych informacji o okolicznościach związanych z obawą przed prześladowaniem lub ryzykiem doznania poważnej krzywdy, nie przesłuchuje się (chyba że wnioskodawca jest małoletnim bez opieki).

Jednak jeśli osoba ubiegająca się o nadanie statusu uchodźcy uzna, że chce i powinna zeznawać, ma prawo do złożenia wniosku o przeprowadzenie przesłuchania w jej sprawie. Wniosek taki wraz z uzasadnieniem kieruje się do organu prowadzącego postępowanie, czyli do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Małoletni bez opieki

Organ prowadzący postępowanie w sprawie nadania statusu uchodźcy małoletniemu bez opieki zawiadamia kuratora małoletniego o terminie i miejscu przesłuchania. Zawiadomienie powinno być doręczone kuratorowi w terminie umożliwiającym mu poinformowanie małoletniego o znaczeniu i możliwych skutkach przesłuchania oraz o sposobie przygotowania się do przesłuchania, nie później niż 7 dni przed terminem przesłuchania.

Przed przesłuchaniem małoletni bez opieki musi zostać pouczony o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na wynik postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy, oraz o możliwości zgłoszenia żądania, aby przesłuchanie odbyło się w obecności wskazanej przez niego osoby dorosłej.

Przesłuchanie odbywa się w języku zrozumiałym dla małoletniego, w sposób dostosowany do jego wieku, stopnia dojrzałości i rozwoju umysłowego, z uwzględnieniem okoliczności, że może mieć on ograniczoną wiedzę o faktycznej sytuacji w kraju pochodzenia.

Małoletniego bez opieki przesłuchuje się w obecności:

- kuratora (może on zadawać pytania lub zgłaszać uwagi);
- wskazanej przez niego osoby dorosłej, jeżeli nie utrudni to postępowania;
- psychologa lub pedagoga, który sporządza opinię o stanie psychofizycznym małoletniego.

Osoby, które były poddane przemocy lub osoby niepełnosprawne

W przypadku, gdy badanie lekarskie lub psychologiczne potwierdzi, że cudzoziemiec był poddany przemocy lub jest niepełnosprawny, przesłuchanie w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy następuje:

- w warunkach zapewniających mu swobodę wypowiedzi, w sposób szczególnie taktowny i dostosowany do jego stanu psychofizycznego,
- w terminie dostosowanym do jego stanu psychicznego i fizycznego, wyznaczonym przy uwzględnieniu terminów korzystania przez cudzoziemca ze świadczeń zdrowotnych,
- z udziałem psychologa lub lekarza oraz, w miarę potrzeby, z udziałem tłumacza płci wskazanej przez cudzoziemca.

W szczególnych przypadkach, gdy uzasadnia to stan zdrowia cudzoziemca, wykonywanie czynności w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy odbywa się w miejscu jego pobytu.

2.4. Prawa cudzoziemców w postępowaniu administracyjnym

Cudzoziemiec, tak jak i obywatel polski, ma wiele praw w postępowaniu administracyjnym, które bezwzględnie muszą być zagwarantowane podczas postępowania. Podkreślić należy, że cudzoziemiec-strona postępowania administracyjnego ma prawo do bycia traktowanym w urzędach z należyty szacunkiem, godnością i zrozumieniem, niezależnie od sprawy i wyniku postępowania. Pośrednio oznacza to także prawo do poszanowania różnic kulturowych, ponieważ cudzoziemiec musi być traktowany na równi z obywatelem polskim i wszelkie ewentualne odmienności muszą wynikać bezpośrednio z ustawy.

Do głównych, nie wymagających słów wyjaśnienia praw należą:

- **Prawo do wszczęcia postępowania administracyjnego,**
- **Prawo do bycia poinformowanym o wszczęciu postępowania na wniosek innej osoby lub z urzędu,**
- **Prawo do bycia poinformowanym o faktach znanych urzędowi,**
- **Prawo do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego przez urzędnika,**
- **Prawo do załatwienia sprawy zgodnie z przepisami prawa,**
- **Prawo do ochrony danych osobowych,**
- **Prawo do załatwienia sprawy bez zbędnej zwłoki.**

Ponadto, strona postępowania administracyjnego wyposażona jest w następujące prawa:

- **Prawo pomocy**

Każdy ma prawo korzystać z pomocy pełnomocnika (należy sporządzić pełnomocnictwo na piśmie, pełnomocnikiem w postępowaniu uchodźczym nie musi być prawnik – może to być właściwie każda zaufana, pełnoletnia osoba). Dodatkowo cudzoziemiec może skorzystać z pomocy organizacji, do których zadań statutowych należą sprawy uchodźców. Każdy również może złożyć wniosek o zwolnienie z opłat. Tego ostatniego uprawnienia można się domagać, gdy jest oczywiste, że nie ma możliwości finansowych, by ponieść koszty administracyjne postępowania.

- **Prawo do prywatności**

Każdy ma prawo do prawnej ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia. Władze publiczne nie mają prawa żądać ujawnienia światopoglądu, przekonań religijnych czy wyznania.

- **Prawo do składania skarg**

Każdy ma prawo do składania wniosków i skarg na niewłaściwe postępowanie organu. Można zarzucić zaniedbanie, nienależyte wykonywanie swoich zadań, bezczynność albo przewlekłe załatwianie spraw. Każdy ma prawo do wniesienia skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich oraz, gdy zostanie wyczerpana procedura przed polskimi organami w sytuacjach dotyczących łamania praw człowieka, każdy może złożyć skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

- **Prawo do informacji**

Organ powinien udzielać na prośbę, zarówno cudzoziemca, jak i obywatela polskiego, informacji o toku postępowania w danej sprawie, o przysługujących środkach odwoławczych oraz zapewnić dostęp do informacji publicznej. Informacje powinny być rzetelne i pełne oraz przekazane w sposób zrozumiały, w miarę możliwości w języku zrozumiałym dla cudzoziemca (szczególnie w UDSC, Urzędzie Wojewódzkim, Straży Granicznej czy na Policji). Ponadto organy administracyjne powinny wyjaśnić każdorazowo, jakimi powodami kierowały się wydając poszczególne rozstrzygnięcia w sprawie. Co więcej, każdy ma prawo do dostępu do swoich akt, robienia z nich notatek, kserokopii, odpisów oraz prawo do żądania uwierzytelnienia odpisu, gdy jest to uzasadnione ważnym interesem i za odpowiednią opłatą.

- **Prawo do czynnego udziału w postępowaniu**

Prawo to zawiera w sobie kilka bardzo ważnych elementów. W szczególności oznacza powinność urzędu do informowania o podejmowanych działaniach, ale też przyznaje stronie prawo przedstawiania wniosków i dowodów w sprawie, prawo do otrzymywania wydanego postanowienia i składania zażalenia, a także możliwość wypowiedzenia się co do zebranych dowodów na koniec postępowania administracyjnego. Ponadto, strona ma prawo być zawiadamiana o wystąpieniach kierowanych przez urząd prowadzący sprawę do innych urzędów w celu zajęcia stanowiska, ma prawo zgłaszać dowody w sprawie, ma prawo żądać przeprowadzenia dowodu, ma prawo być poinformowana o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu ze świadków, biegłych i oględzin na 7 dni przed terminem, brać w nim udział, zadawać pytania, składać wyjaśnienia. Strona, która wszczęła postępowanie, może wnosić o jego zawieszenie lub umorzenie. Strona postępowania administracyjnego ma również prawo składać zażalenie na zwieszenie postępowania.

- **Prawo do załatwienia sprawy w odpowiednim terminie**

Oznacza to prawo strony do bycia poinformowanym o niezałatwieniu sprawy w terminie oraz możliwość składania skarg na niezałatwienie sprawy w terminie. Oczywiście złożenie skargi na niezałatwienie sprawy w terminie dotyczy jedynie sytuacji, w której organ nie poinformował strony o niezałatwieniu sprawy w terminie i nie wyznaczył przewidywanego terminu jej załatwienia.

Po wydaniu decyzji lub postanowienia:

- **Strona ma prawo do otrzymania decyzji lub postanowienia,**
- **Strona ma prawo żądać uzupełnienia, wyjaśnień,**
- **Strona ma prawo żądać sprostowania, poprawienia oczywistych omyłek.**

UWAGA!

Podkreślić należy, że cudzoziemiec w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy, inaczej niż w innych postępowaniach administracyjnych, może posługiwać się językiem dla niego zrozumiałym, a nie tylko językiem polskim. Dotyczy to zarówno złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy, składania wyjaśnień w sprawie, jak i wniosków dowodowych. Dodatkowo decyzje są wydawane w języku zrozumiałym dla cudzoziemca, nie dotyczy to jednak ich uzasadnień. Istotną informacją jest również fakt, że dane osobowe cudzoziemca będącego w procedurze uchodźczej nie są udostępniane władzom państwa pochodzenia.

2.5. Postępowanie przed Organem

Decyzje w sprawach o nadanie statusu uchodźcy na terytorium Polski wydaje Szeft Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Postępowanie w tych sprawach jest dwuinstancyjne. Oznacza to, że od decyzji Szefa UDSC przysługuje odwołanie. Wnosi się je do Rady do Spraw Uchodźców za pośrednictwem Szefa UDSC. Informacje o zasadach i trybie składania odwołań określone są każdorazowo w pouczeniu zawartym w decyzji. Decyzja doręczana jest wnioskodawcy w języku polskim wraz z tłumaczeniem jej podstawowych postanowień na język dla niego zrozumiały. Niestety nie dotyczy to jej uzasadnienia, które doręczane jest wyłącznie w języku polskim.

Pozostawienie wniosku bez rozpoznania

W początkowym etapie postępowania w sprawie o nadanie statusu uchodźcy Szeft UDSC weryfikuje, czy wniosek zawiera niezbędne dane i informacje oraz czy jest dopuszczalny. Jeżeli wniosek nie zawiera imienia i nazwiska wnioskodawcy lub określenia kraju pochodzenia i braków tych nie można usunąć w wyniku czynności podejmowanych przez organ przyjmujący wniosek, Szeft UDSC pozostawia taki wniosek bez rozpoznania.

Umorzenie postępowania z powodu niedopuszczalności wniosku

Organ prowadzący postępowanie sprawdza, czy wniosek jest dopuszczalny. Wniosek jest niedopuszczalny, gdy:

- wnioskodawca uzyskał status uchodźcy w innym państwie,
- po otrzymaniu decyzji ostatecznej o odmowie nadania statusu uchodźcy wnioskodawca złożył nowy wniosek oparty na tych samych podstawach,
- małżonek, który uprzednio wyraził zgodę na złożenie wniosku przez wnioskodawcę w jego imieniu, złożył odrębny wniosek, podczas gdy nie zachodzą okoliczności dotyczące tego małżonka uzasadniające taki wniosek.

Jeżeli organ stwierdzi, że zachodzi którakolwiek z wyżej wymienionych przesłanek, wydaje decyzję o umorzeniu postępowania.

Umorzenie postępowania z innych przyczyn

Organ może wydać decyzję o umorzeniu postępowania także w sytuacji, gdy wnioskodawca:

- złożył oświadczenie o cofnięciu wniosku,
- opuścił ośrodek dla cudzoziemców na okres dłuższy niż 7 dni bez usprawiedliwionej przyczyny,
- opuścił bez zgody Szefa UDSC określone w decyzji miejsce pobytu lub miejscowość, lub nie zgłasza się w określonych odstępach czasu do organu wskazanego w decyzji,
- opuścił terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- nie stawił się na przesłuchanie i nie wykazał w terminie 7 dni od dnia wyznaczonego na przesłuchanie, że niedopełnienie tego obowiązku było spowodowane okolicznościami, za które nie ponosi odpowiedzialności.

Organ prowadzący postępowanie nie może wydać takiej decyzji, jeżeli stwierdzi, że umorzenie postępowania byłoby sprzeczne z interesem społecznym.

UWAGA!

W przypadku wydania decyzji o umorzeniu postępowania z innych przyczyn niż niedopuszczalność wniosku wnioskodawca, niezależnie od możliwości wniesienia odwołania, ma prawo w terminie 2 lat

od dnia wydania decyzji o umorzeniu postępowania złożyć wniosek o uchylenie tej decyzji i podjęcie postępowania na nowo. W przypadku złożenia takiego wniosku organ ma obowiązek podjąć postępowanie. Czynności podjęte w toku postępowania umorzonego pozostają w mocy i nie muszą być powtarzane przez organ. Prawo złożenia wniosku o uchylenie decyzji i podjęcie na nowo postępowania przysługuje wyłącznie wnioskodawcy. Oznacza to, że osoby, które były objęte wnioskiem (małżonek, dzieci) nie posiadają tego uprawnienia. Mogą natomiast w takiej sytuacji złożyć wniosek o nadanie statusu uchodźcy we własnym imieniu.

Decyzja o rozpatrzeniu wniosku jako oczywiście bezzasadnego, o odmowie nadania statusu uchodźcy, odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej oraz wydaleniu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wobec stwierdzenia braku podstaw do udzielenia zgody na pobyt tolerowany

Przystępując do rozpatrzenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy w pierwszej kolejności Szef UDSC ocenia, czy wniosek nie jest oczywiście bezzasadny.

Organ uzna wniosek za oczywiście bezzasadny, jeśli wnioskodawca:

- podał inne przyczyny złożenia wniosku niż obawa przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej lub ryzyko doznania poważnej krzywdy albo nie podał żadnych informacji o okolicznościach związanych z obawą przed prześladowaniem lub ryzykiem doznania poważnej krzywdy (**UWAGA! W takiej sytuacji wnioskodawca nie będzie przesłuchiwany przez organ chyba, że jest osobą małoletnią pozostającą bez opieki**),
- pochodzi z bezpiecznego kraju pochodzenia, znajdującego się na wspólnej minimalnej liście państw trzecich przyjętej przez Radę Unii Europejskiej, pod warunkiem, że wnioskodawca posiada obywatelstwo tego państwa lub jest bezpaństwowcem i uprzednio stale zamieszkiwał w tym państwie oraz nie podał żadnych poważnych podstaw do nieuznawania tego państwa za bezpieczny kraj pochodzenia w jego szczególnej sytuacji i w związku ze spełnianiem przez niego warunków do nadania statusu uchodźcy,
- wprowadził organ rozpatrujący wniosek w błąd przez zatajenie informacji lub dokumentów albo przedstawienie fałszywych informacji lub dokumentów o istotnym znaczeniu dla sprawy,
- złożył inny wniosek o nadanie statusu uchodźcy, w którym podał inne dane osobowe,
- przedstawił niespójne, sprzeczne, nieprawdopodobne lub niewystarczające wyjaśnienia na potwierdzenie faktu prześladowania,
- złożył wniosek w celu opóźnienia wydania decyzji o wydaleniu lub opóźnienia lub zakłócenia wykonania takiej decyzji,
- stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego lub był z tego powodu w przeszłości wydalony z terytorium Polski.

UWAGA!

*W sytuacji, gdy organ stwierdzi, że wniosek o nadanie statusu uchodźcy jest oczywiście bezzasadny, wydanie decyzji kończącej postępowanie przed Szefem UDSC następuje w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku, natomiast **odwołanie od decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy należy wnieść w terminie 5 dni od dnia jej doręczenia**. Odwołania od takich decyzji rozpoznawane są przez Radę do Spraw Uchodźców w pierwszej kolejności w składzie jednoosobowym.*

Postępowanie w przypadku, gdy Organ nie uznał wniosku za oczywiście bezzasadny

Jeśli Szef UDSC nie uznał wniosku za oczywiście bezzasadny wydanie decyzji powinno nastąpić w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku. W przypadku, gdy Organ nie jest w stanie w tym czasie rozpatrzyć wniosku, powinien zawiadomić o tym wnioskodawcę podając przyczyny zwłoki i wskazując nowy termin załatwienia sprawy.

UWAGA!

Jeśli Szef UDSC nie dotrzymuje wynikających z ustawy lub wyznaczonych przez siebie terminów, wnioskodawcy przysługuje prawo wniesienia zażalenia do Rady do Spraw Uchodźców.

W sytuacji, gdy organ prowadzący postępowanie zamierza udzielić cudzoziemcowi ochrony międzynarodowej w postaci statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany, zwraca się do Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a w razie potrzeby także do innych organów, o przekazanie informacji, czy wobec wnioskodawcy lub osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, nie zachodzą okoliczności stojące temu na przeszkodzie.

Podstawą do wydania merytorycznej decyzji w sprawie nadania statusu uchodźcy jest całościowy materiał dowodowy zgromadzony w toku postępowania. Niezwykle istotne w tym kontekście są zeznania wnioskodawcy złożone w toku przesłuchania. Organ prowadzący postępowanie dokonuje oceny zeznań pod kątem ich wiarygodności, a następnie, poprzez odniesienie ich do informacji o sytuacji w danym kraju pochodzenia, zawartych m.in. w raportach organizacji międzynarodowych oraz do odpowiednich przepisów ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, dokonuje oceny zasadności udzielenia ochrony międzynarodowej. Na tym etapie postępowania Szef UDSC może wydać następujące decyzje:

- **Decyzja o nadaniu statusu uchodźcy** (z uwagi na to, iż w pełni uwzględnia żądania wnioskodawcy, nie wymaga uzasadnienia, nie ma także potrzeby wnoszenia od niej odwołania);
- **Decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy i udzieleniu ochrony uzupełniającej;**
- **Decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy, odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej i udzieleniu zgody na pobyt tolerowany;**
- **Decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy, odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej oraz wydaleniu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wobec stwierdzenia braku podstaw do udzielenia zgody na pobyt tolerowany** (jeśli cudzoziemiec nie zaskarży takiej decyzji w drodze odwołania powinien w terminie 30 dni od momentu, gdy stała się ostateczna opuścić terytorium Polski lub wystąpić o pomoc w dobrowolnym wyjeździe);
- **Decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy, odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej oraz odmowie udzielenia zgody na pobyt tolerowany** - decyzję taką organ wyda w przypadku, gdy wnioskodawca:
 - posiada zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, prawo pobytu lub prawo pobytu stałego, zgodnie z *ustawą z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobytku oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin* lub zgodę na pobyt tolerowany;
 - jest tymczasowo aresztowany, odbywa karę pozbawienia wolności lub stosuje się wobec niego środek zapobiegawczy w postaci zakazu opuszczania terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
 - jest obowiązany do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie decyzji o wydaleniu, której wykonanie zostało wstrzymane;
 - jest małżonkiem obywatela polskiego lub małżonkiem cudzoziemca posiadającego zezwolenie na osiedlenie się albo zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich.

2.6. Odwołanie do Rady do Spraw Uchodźców

Cudzoziemiec niezgadzający się z decyzją Szefa UDSC może ją zaskarżyć wnosząc odwołanie. Odwołanie wnosi się do Rady do Spraw Uchodźców za pośrednictwem Szefa UDSC **w terminie wskazanym w pouczeniu zawartym w decyzji**. Co do zasady termin ten wynosi 14 dni od dnia doręczenia decyzji. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy wniosek o nadanie statusu uchodźcy został uznany za oczywiście bezzasadny, wówczas odwołanie należy wnieść w ciągu 5 dni od dnia doręczenia decyzji.

UWAGA!

Cudzoziemiec, który nie z własnej winy przekroczył termin do wniesienia odwołania od decyzji, może starać się o jego przywrócenie. W tym celu musi w ciągu 7 dni od dnia, w którym ustała przyczyna uchy-

bienia wystąpić z wnioskiem o przywrócenie uchybionego terminu. We wniosku należy uprawdopodobnić (uwiarygodnić), że przekroczenie terminu nastąpiło bez winy wnioskodawcy. Jednocześnie z wnioskiem o przywrócenie terminu do wniesienia odwołania, cudzoziemiec powinien wnieść odwołanie.

Odwołanie nie wymaga szczegółowego uzasadnienia. Wystarczy, jeśli wynika z niego, że strona jest niezadowolona z rozstrzygnięcia. Rada do Spraw Uchodźców ma obowiązek ponownie rozpoznać i rozstrzygnąć sprawę. Nie może ograniczyć się tylko do kontroli decyzji Szefa UDSC. Jednak mimo braku takiego obowiązku warto dołożyć wszelkiej staranności i prawidłowo uzasadnić odwołanie. W tym celu należy bardzo dokładnie przeczytać uzasadnienie decyzji (tam bowiem znajduje się informacja, z jakich powodów Organ wydał taką, a nie inną decyzję, jakie okoliczności uznał za udowodnione oraz jakim dowodom odmówił wiary). W odwołaniu można wskazać konkretne przepisy prawa, które zostały błędnie zinterpretowane lub niewłaściwie zastosowane przez Organ wydający decyzję. Jeśli Szef UDSC popełnił błędy w postępowaniu dowodowym lub nie dopełnił spoczywających na nim obowiązków, co mogło mieć wpływ na wynik postępowania, należy to podnieść w odwołaniu. Koniecznie trzeba także wyjaśnić wszelkie kwestie, które wzbudziły wątpliwości Organu oraz odnieść się do podnoszonych przez Organ argumentów przemawiających na niekorzyść wnioskodawcy. W postępowaniu odwoławczym cudzoziemiec może także uzupełnić swoje zeznania oraz przedstawić dodatkowe dowody.

UWAGA!

Cudzoziemiec powinien zadbać o pisemne potwierdzenie wniesienia odwołania, np. przez wysłanie go listem poleconym lub przez uzyskanie potwierdzenia doręczenia przez Organ na kopii odwołania. Dowód wniesienia odwołania powinien udostępnić do wglądu pracowników ośrodka dla cudzoziemców, w którym pobiera świadczenia socjalne.

Istnieje możliwość cofnięcia odwołania przez stronę przed wydaniem decyzji. Organ nie uwzględni jednak cofnięcia odwołania, jeżeli prowadziłoby to do utrzymania w mocy decyzji naruszającej prawo lub interes społeczny.

Wniesienie odwołania co do zasady wstrzymuje wykonanie zaskarżonej decyzji. Po przeprowadzeniu postępowania Rada do Spraw Uchodźców może wydać decyzję, w której:

- utrzymuje w mocy zaskarżoną decyzję;
- uchyla zaskarżoną decyzję w całości lub w części i w tym zakresie orzeka co do istoty sprawy;
- uchyla zaskarżoną decyzję w całości i umarza postępowanie pierwszej instancji;
- umarza postępowanie odwoławcze.

Organ odwoławczy może także uchylić zaskarżoną decyzję w całości i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia przez Szefa UDSC, gdy rozstrzygnięcie sprawy wymaga uprzedniego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w całości lub w znacznej części. Przekazując sprawę Organ ten może wskazać, jakie okoliczności należy wziąć pod uwagę przy ponownym rozpatrzeniu sprawy.

UWAGA!

Rada do Spraw Uchodźców, w wyniku rozpoznania odwołania, nie może wydać decyzji, która byłaby mniej korzystna dla cudzoziemca, niż zaskarżona odwołaniem decyzja Szefa UDSC. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy zaskarżona decyzja rażąco narusza prawo lub interes społeczny.

Decyzja Rady do Spraw Uchodźców jest decyzją ostateczną w administracyjnym toku instancji! Uwaga ta nie dotyczy decyzji o uchyleniu rozstrzygnięcia Organu I instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpatrzenia. W tym bowiem przypadku sprawa wraca do Szefa UDSC. Od decyzji wydanej w wyniku ponownego rozpoznania sprawy o nadanie statusu uchodźcy przez Organ I instancji cudzoziemiec ma prawo po raz kolejny wnieść odwołanie do Rady do Spraw Uchodźców.

2.7. Połączenie z rodziną mieszkającą w innym państwie UE na podstawie Rozporządzenia Rady WE - Dublin II

Według Rozporządzenia Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. (Dziennik Urzędowy L 050, 25/02/2003 P. 0001 – 0010) obywatel państwa trzeciego, czyli osoba niebędąca obywatelem Unii Europejskiej ma prawo złożyć wniosek o udzielenie azylu (udzielenie azylu w prawie Unii odpowiada nadaniu statusu uchodźcy w prawie polskim, gdzie termin azyl zarezerwowany jest dla innych przypadków) w Państwie Członkowskim, który może być rozumiany jako wniosek o ochronę międzynarodową, o której stanowi Konwencja Genewska. Jego rozpatrzenie dokonywane jest przez właściwe władze zgodnie z prawem krajowym Państwa Członkowskiego. Co do zasady odpowiedzialne za rozpatrywanie wniosku o nadanie statusu uchodźcy jest pierwsze Państwo Członkowskie, w którym wniosek został złożony, a częstokroć jest nim Polska jako kraj graniczny Unii.

UWAGA!

Rozporządzeniem tym objęte są nie tylko wszystkie kraje Unii Europejskiej, ale również Islandia, Norwegia i Szwajcaria.

W przypadku, gdy Państwo Członkowskie, w którym został złożony wniosek o nadanie statusu uchodźcy uznaje, że inne Państwo Członkowskie jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku, może, tak szybko jak to możliwe, ale nie później niż w ciągu trzech miesięcy od daty złożenia wniosku, wezwać to państwo do przejęcia wnioskodawcy.

Państwo Członkowskie odpowiedzialne za rozpatrywanie wniosku o nadanie statusu uchodźcy określa się na podstawie sytuacji istniejącej w chwili, w której cudzoziemiec po raz pierwszy złożył wniosek w Państwie Członkowskim. Kryteria określenia właściwego Państwa Członkowskiego stosuje się według podanej kolejności:

- 1) jeśli cudzoziemiec jest nieletnim pozbawionym opieki (czyli osobą w wieku poniżej 18 lat, stanu wolnego, przebywającą na terytorium Państwa Członkowskiego bez towarzystwa osób dorosłych, odpowiedzialnych za nią w sensie prawnym lub zwyczajowo), odpowiedzialnym jest to Państwo Członkowskie, w którym członek jego rodziny przebywa zgodnie z prawem, pod warunkiem że leży to w najlepszym interesie nieletniego;
- 2) jeśli cudzoziemiec ma członka rodziny, który został upoważniony do zamieszkiwania na stałe jako uchodźca w Państwie Członkowskim (bez względu na to, czy rodzina została założona w kraju pochodzenia) to Państwo Członkowskie jest odpowiedzialne za rozpatrywanie wniosku o nadanie statusu uchodźcy, pod warunkiem że zainteresowana osoba sobie tego życzy;
- 3) jeżeli cudzoziemiec, którego wniosek o nadanie statusu uchodźcy nie został jeszcze po raz pierwszy rozpatrzony co do istoty, ma członka rodziny w Państwie Członkowskim to Państwo Członkowskie jest odpowiedzialne za rozpatrywanie wniosku, pod warunkiem że zainteresowana osoba sobie tego życzy;
- 4) jeśli Państwo Członkowskie wystawiło cudzoziemcowi ubiegającemu się o nadanie statusu uchodźcy ważny dokument stałego pobytu, jest ono odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku;
- 5) jeśli cudzoziemiec nielegalnie przekroczył granicę lądową, morską lub powietrzną Państwa Członkowskiego, przybywając z państwa trzeciego, odpowiedzialne jest to Państwo Członkowskie, na którego terytorium cudzoziemiec wjechał nielegalnie przekraczając granicę;
- 6) jeśli obywatel państwa trzeciego wjeżdża na terytorium Państwa Członkowskiego, w którym zniesiono dla obywateli jego kraju obowiązek posiadania wizy państwo to jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku;
- 7) jeśli obywatel państwa trzeciego złożył wniosek w międzynarodowym obszarze tranzytowym lotniska Państwa Członkowskiego, jest ono odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku.

UWAGA!

Przez członka rodziny rozumie się następujących członków rodziny wnioskodawcy, pod warunkiem, że rodzina już istniała w kraju pochodzenia: 1) małżonka osoby ubiegającej się o nadanie statusu uchodźcy lub jej albo jego partnera stanu wolnego w stabilnym związku, jeśli ustawodawstwo bądź praktyka danego Państwa Członkowskiego traktuje związki pozamałżeńskie w sposób porównywalny ze związkami małżeńskimi na podstawie przepisów prawa krajowego, jakie odnoszą się do cudzoziemców, 2) nieletnie dzieci ze związku określonego w pkt. 1 lub składającego wniosek, o ile nie są żonate lub zamężne i znajdują się na utrzymaniu składającego wniosek, bez względu na to, czy zostały urodzone w związku małżeńskim, bądź poza nim lub adoptowane zgodnie z przepisami prawa krajowego; 3) ojciec, matka lub opiekun, jeżeli wnioskodawca lub uchodźca jest osobą nieletnią i stanu wolnego.

Istotne jest, iż Państwa Członkowskie mają możliwość odstąpienia od kryteriów odpowiedzialności tak, aby umożliwić połączenie członków rodziny, w przypadku gdy jest to niezbędne ze względów humanitarnych, opartych w szczególności na względach rodzinnych lub kulturowych. Osoby zainteresowane muszą wyrazić zgodę. Ponadto każde Państwo Członkowskie może rozpatrzyć wniosek o nadanie statusu uchodźcy wniesiony do niego przez obywatela państwa trzeciego, nawet jeżeli za takie rozpatrzenie nie jest odpowiedzialne na podstawie kryteriów ustanowionych we wspomnianym rozporządzeniu. W takiej sytuacji Państwo Członkowskie, które podjęło się rozpatrzenia wniosku przyjmuje zobowiązania związane z wynikającą z tego odpowiedzialnością. Jeśli jest to stosowne, powiadamia ono o tym fakcie: Państwo Członkowskie uprzednio odpowiedzialne, Państwo Członkowskie przeprowadzające procedurę określania Państwa Członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrywanie wniosku lub Państwo Członkowskie, do którego został złożony wniosek o przejęcie lub przyjęcie z prośbą wnioskodawcy.

W Polsce zainicjować procedurę określenia państwa odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku może cudzoziemiec składając wniosek o połączenie z rodziną do Wydziału Postępowania Dublinskich UDSC. Cudzoziemiec w odpowiedzi na wniosek otrzymuje pismo z informacją o skierowaniu, bądź odmowie skierowania do władz kraju Państwa Członkowskiego wniosku o połączenie z rodziną, zawierające uzasadnienie rozstrzygnięcia Organu. Według opinii Biura Prawnego UDSC „nie jest możliwe udzielanie cudzoziemcowi informacji o przekazaniu lub odmowie przekazania jego wniosku o nadanie statusu uchodźcy do rozpatrzenia do innego kraju, na mocy przepisów rozporządzenia Rady WE nr 343/2003, w formie decyzji administracyjnej. (...) Postępowanie, o którym mowa w rozporządzeniu jest uregulowane przepisami prawa międzynarodowego, zaś jego stronami są wyłącznie Państwa Członkowskie, zobowiązane do stosowania wyżej wymienionego aktu międzynarodowego. Nie ma przy tym znaczenia, z inicjatywy kogo nastąpiło wszczęcie procedury zmierzającej do przekazania wniosku cudzoziemca.” Wyłączenie stosowania przepisów prawa krajowego oznacza, że cudzoziemiec nie ma możliwości wnieść odwołania od rozstrzygnięcia Organu. Jednakże, jeśli zmienią się okoliczności, na podstawie których ubiega się on o połączenie z rodziną ma on możliwość złożyć powtórnie wspomniany wniosek. Należy pamiętać, że taka możliwość istnieje, jeśli nie upłynął okres 3 miesięcy od złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy i nie został on po raz pierwszy rozpatrzony co do istoty.

Przeniesienie osoby ubiegającej się o nadanie statusu uchodźcy do Państwa Członkowskiego odpowiedzialnego za jego rozpatrywanie jest przeprowadzane zgodnie z prawem krajowym Państwa Członkowskiego, w którym został złożony wniosek o nadanie statusu uchodźcy, po konsultacjach między zainteresowanymi Państwami Członkowskimi, najpóźniej w ciągu sześciu miesięcy od udzielenia zgody na przejęcie. W Polsce organami odpowiedzialnymi za przekazanie są Komendant Wojewódzki Policji oraz Komendant Główny Straży Granicznej lub Komendant Oddziału Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce przekroczenia granicy przez cudzoziemca. Koszty przekazania cudzoziemca do Państwa Członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku pokrywane są z budżetu państwa.

2.8. Ponowny wniosek o nadanie statusu uchodźcy

Osoba, która otrzymała decyzję o odmowie nadania statusu uchodźcy, odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej i o wydaleniu z terytorium RP, wobec stwierdzenia, że nie zachodzą okoliczności uzasadniające udzielenie zgody na pobyt tolerowany może złożyć ponowny wniosek o nadanie statusu uchodźcy. **Wniosek taki musi być jednak oparty na nowych okolicznościach** uprawdopodobniających prześladowanie w kraju pochodzenia. Złożenie ponownego wniosku o nadanie statusu uchodźcy nie wstrzymuje wykonania decyzji o wydaleniu, chyba że wnioskodawca jednocześnie złoży wniosek o jej wstrzymanie. Wówczas, Szef UDSC może wstrzymać wykonanie tej decyzji, jeśli przemawia za tym słuszny interes strony, nie jest to sprzeczne z interesem społecznym i złożenie kolejnego wniosku nie nastąpiło w celu opóźnienia wydania decyzji o wydaleniu. W przypadku, gdy Organ uzna, że wnioskodawca **powołał się na okoliczności tożsame z przytoczonymi we wcześniejszym wniosku** Szef UDSC wydaje decyzję o umorzeniu postępowania w sprawie wobec stwierdzenia, że wniosek jest niedopuszczalny.

UWAGA!

Kwestia pomocy socjalnej w kolejnych procedurach związana jest nierozłącznie z nowymi okolicznościami dotyczącymi prześladowania lub ryzykiem wystąpienia poważnej krzywdy wskazanymi we wniosku. Jednocześnie, analizując praktykę Organu można zauważyć, że w ostatnim czasie większość osób składających ponowne wnioski o nadanie statusu uchodźcy otrzymuje pomoc socjalną.

3.

Sądowa kontrola decyzji administracyjnej wydanej w procedurze uchodźczej

3.1. Skarga do WSA i do NSA

Sądy administracyjne sprawując kontrolę nad działalnością administracji, rozpatrują m.in. skargi na ostateczne decyzje administracyjne. **Zatem, jeżeli cudzoziemiec uważa, że wydana w jego sprawie przez Radę do Spraw Uchodźców decyzja ostateczna, jest niezgodna z prawem może wnieść skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA)** mieszczącego się w Warszawie przy ulicy Jasnej 2/4. Skargę wnosi się za pośrednictwem Rady do Spraw Uchodźców w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji ostatecznej. Pouczenie o możliwości złożenia skargi powinno być zawarte w decyzji.

Inaczej niż w przypadku odwołania **samo złożenie skargi nie powoduje wstrzymania wykonania decyzji**. W razie wniesienia skargi Organ, który wydał decyzję, może wstrzymać z urzędu lub na wniosek skarżącego jej wykonanie. Po przekazaniu skargi do WSA wstrzymanie wykonania decyzji może nastąpić jedynie na wniosek skarżącego. WSA wyda postanowienie o wstrzymaniu wykonania zaskarżonej decyzji, jeżeli jej wykonanie pociągałoby za sobą niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody lub spowodowania trudnych do odwrócenia skutków.

UWAGA!

Cudzoziemiec wnosząc skargę na decyzję Rady do Spraw Uchodźców utrzymującą w mocy decyzję Szefa UDSC o odmowie nadania statusu uchodźcy, odmowie udzielenia ochrony uzupełniającej oraz wydaleniu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wobec stwierdzenia braku podstaw do udzielenia zgody na pobyt tolerowany, aby uniknąć wydalenia, powinien pamiętać o złożeniu wniosku o wstrzymanie wykonania zaskarżonej decyzji.

Skarga do WSA powinna czynić zadość wymaganiom pisma w postępowaniu sądowym, czyli musi zawierać:

- oznaczenie sądu, do którego jest kierowana,
- imię, nazwisko lub nazwę oraz adres skarżącego (lub też przedstawiciela ustawowego, czy pełnomocnika),
- wskazanie zaskarżonej decyzji lub postanowienia, innego aktu lub czynności,
- oznaczenie organu, którego działania lub bezczynności dotyczy,
- określenie naruszenia prawa lub interesu prawnego,
- podpis wnoszącego albo jego przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika,
- oznaczenie załączników.

Od wydanego przez Wojewódzki Sąd Administracyjny wyroku lub postanowienia kończącego postępowanie w sprawie przysługuje **skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA)**. Skargę kasacyjną wnosi się za pośrednictwem sądu, który wydał zaskarżony wyrok lub postanowienie, w terminie 30 dni od doręczenia stronie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem.

Skarga kasacyjna powinna czynić zadość wymaganiom pisma w postępowaniu sądowym oraz zawierać: oznaczenie zaskarżonego orzeczenia ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości, czy w części, przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie, wnioski o uchylenie lub zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia lub zmiany. Podstawą skargi kasacyjnej może być naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie lub naruszenie przepisów postę-

powania, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Należy zaznaczyć, że **wskazane zarzuty muszą dotyczyć naruszenia prawa przez sąd, nie zaś przez organy administracji państwowej**. Powołanie w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przepisów prawa przez Organ, przy jednoczesnym braku zarzutów naruszenia prawa przez sąd, spowoduje brak jednego z niezbędnych elementów kasacji kasacyjnej i w konsekwencji jej odrzucenie. Należy bowiem pamiętać, że skargę kasacyjną wnosi się od orzeczenia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, a nie od decyzji organu administracji.

UWAGA!

Skarga kasacyjna musi być sporządzona i podpisana przez adwokata lub radcę prawnego.

Postępowanie sądowo-administracyjne jest odpłatne. **Aby wniesiona skarga była skuteczna, należy uiścić wpis**. Wysokość opłaty wpisowej reguluje *rozporządzenie Rady Ministrów z 16 grudnia 2003 r. w sprawie wysokości oraz szczegółowych zasad pobierania wpisu w postępowaniu przed sądami administracyjnymi* (Dz. U. nr 221, poz. 2193). Osoba, która ze względu na złą sytuację finansową nie jest w stanie uiścić wpisu lub skorzystać z pomocy profesjonalnego pełnomocnika może wystąpić do sądu z **wnioskiem o przyznanie jej prawa pomocy** poprzez zwolnienie jej z ponoszenia kosztów sądowych oraz ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. Wniosek taki jest wolny od opłat sądowych. Składa się go na urzędowym formularzu przed wszczęciem postępowania lub w toku postępowania.

3.2. Skarga do ETPCz

Europejski Trybunał Praw Człowieka jest instytucją międzynarodową, która, o ile zostaną spełnione pewne warunki, **rozpoznaje skargi osób zarzucających naruszenie praw zawartych w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Protokołach dodatkowych do Konwencji**.

Zgodnie z Konwencją w przypadku, gdy prawa i wolności w niej gwarantowane zostały naruszone przez państwo, które jest stroną Konwencji oraz nie istnieje już w porządku wewnętrznym możliwość odwołania się lub podjęcia skutecznych środków prawnych w celu ich ochrony, można złożyć skargę. Główne postanowienia Konwencji dotyczą:

- prawa do życia,
- zakazu stosowania tortur, niewolnictwa i pracy przymusowej,
- prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego,
- prawa do sprawiedliwego procesu,
- zakazu wstecznego stosowania prawa karnego,
- potwierdzenia prawa poszanowania życia prywatnego i rodzinnego wraz z prawem do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny,
- wolności myśli i wypowiedzi,
- wolności sumienia i wyznania,
- wolności zgromadzania się i stowarzyszenia,
- prawa do skutecznego środka odwoławczego.

Skarżącym może być **osoba, która bezpośrednio i osobiście stała się ofiarą naruszeń Konwencji będących wynikiem działania lub zaniechania władz publicznych** np. sądów, organów administracji. Nie można więc złożyć skargi na osobę fizyczną.

Skargę należy złożyć poprzez wypełnienie stosownego formularza, określając w nim stan faktyczny sprawy, wskazując naruszenia Konwencji, jakich zdaniem skarżącego dopuściło się państwo, użyte środki zaskarżenia (odwołania, skargi, itd.). Należy również załączyć wszystkie dokumenty mające istotne znaczenie dla wyjaśnienia sprawy.

UWAGA!

*Wypełniony formularz należy wysłać **w terminie 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji ostatecznej** w sprawie na adres The Registrar, European Court of Human Rights, Council of Europe, F-67075 Strasbourg – Cedex, France.*

4.

Pobyt cudzoziemców w Polsce podczas procedury uchodźczej

4.1. Ośrodek dla Cudzoziemców

Formy pomocy dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy określone zostały w rozdziale 5 **ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP**. Cudzoziemcowi, który ubiega się o nadanie statusu uchodźcy na terenie Polski oraz osobom objętym jego wnioskiem zapewnia się przede wszystkim pomoc socjalną i opiekę medyczną. Pomoc socjalna obejmuje m. in. **pomoc poprzez umieszczenie w ośrodku dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub azylu**. Osobie, która uzyskała prawo do pobytu w ośrodku dla cudzoziemców przysługuje:

- zakwaterowanie (w miarę możliwości – razem z rodziną),
- całodzienne wyżywienie zbiorowe (lub ekwiwalent pieniężny w wysokości 9 zł/dzień/osoba),
- możliwość podtrzymywania zwyczajów i tradycji narodowych i kulturowych oraz wykonywanie praktyk religijnych,
- dostęp do informacji: o przepisach prawnych, o podmiotach udzielających bezpłatnej pomocy prawnej, o organizacjach, do których zadań statutowych należą sprawy uchodźców, o możliwości pomocy w sytuacji bycia ofiarą przemocy seksualnej,
- kieszonkowe na drobne wydatki (50 zł miesięcznie lub do 100 zł, w przypadku pomagania w ośrodku),
- pomoc pieniężną na zakup środków czystości (20 zł miesięcznie),
- jednorazową pomoc pieniężną lub bony towarowe na zakup odzieży i obuwia (140 zł),
- naukę języka polskiego i niezbędne do tego materiały,
- pomoce dydaktyczne dla dzieci korzystających z nauki i opieki w placówkach publicznych i szkołach,
- finansowanie przejazdów środkami transportu publicznego (w celu wzięcia udziału w postępowaniu o nadanie statusu, w celu leczenia lub poddania się szczepieniom, oraz w innych szczególnie uzasadnionych przypadkach),
- w miarę możliwości również pokrycie kosztów zajęć rekreacyjno-sportowych dla dzieci.

Aby uzyskać prawo do pobytu w ośrodku dla cudzoziemców oraz w/w form pomocy należy złożyć odpowiedni wniosek. Składa się go do **Szefa UDSC (Biuro Organizacji Ośrodków dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu, Biała Podlaska)**, który podejmuje decyzję w sprawie przyznania lub odmowy przyznania tejże pomocy. Bezpośrednim realizatorem systemu opieki nad cudzoziemcami objętymi procedurą statusową w Polsce jest Biuro Organizacji Ośrodków dla Cudzoziemców Ubiegających się o Nadanie Statusu Uchodźcy lub Azylu Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Siedziba Biura mieści się w Białej Podlaskiej, gdzie jednocześnie znajduje się jednostka Urzędu pełniąca rolę ośrodka recepcyjnego. Trafiają tutaj wszyscy cudzoziemcy, wobec których wszczęta została procedura statusowa, a którzy złożyli wnioski o udzielenie im pomocy. Stamtąd poszczególni cudzoziemcy wraz z rodzinami kierowani są do różnych ośrodków na terenie całej Polski. Do Biura trafiają także wszystkie sprawy, wnioski związane z opieką socjalną nad cudzoziemcami ubiegającymi się o status uchodźcy.

Okres pobytu w ośrodku dla cudzoziemców

Pomoc socjalna (w tym poprzez przyznanie prawa do pobytu w ośrodku dla cudzoziemców) jest przyznawana na okres postępowania w sprawie o nadanie statusu uchodźcy oraz 2 miesiące od dnia

doręczenia decyzji ostatecznej w sprawie (czyli decyzji Szefa UDSC lub Rady do Spraw Uchodźców, jeśli było składane odwołanie).

UWAGA!

Do w/w okresu nie zalicza się czasu, w którym trwa postępowanie przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym!

W przypadku, gdy postępowanie o nadanie statusu uchodźcy zostało umorzono, cudzoziemiec ma prawo przebywać w ośrodku tylko przez okres **14 dni** od dnia doręczenia decyzji ostatecznej w sprawie.

Natomiast w sytuacji powiadomienia na piśmie Szefa UDSC o zamiarze dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia, okres udzielania pomocy socjalnej i opieki medycznej ulega przedłużeniu do dnia, w którym cudzoziemiec powinien opuścić terytorium Polski w sposób zorganizowany przez Szefa UDSC.

Ponadto, jeżeli w stosunku do małżonków przebywających w ośrodku toczą się odrębne postępowania w sprawach nadania statusu uchodźcy, okresy pomocy udzielanej małżonkom i towarzyszącym im małoletnim dzieciom **kończą się jednocześnie z upływem okresu udzielania pomocy, który jest dłuższy**. Oznacza to w praktyce, że jeśli mąż i żona złożyli odrębne wnioski o nadanie statusu uchodźcy i jedno z nich otrzymało już decyzję ostateczną, a w sprawie drugiego toczy się nadal postępowanie, oboje nadal mogą przebywać na terenie ośrodka.

Regulamin pobytu w ośrodku

Podstawą przyjęcia do ośrodka jest TZTC. Dane z tego dokumentu są wpisywane do ewidencji mieszkańców ośrodka. Następnie zostaje wydany **identyfikator**, który będzie uprawniał cudzoziemca do każdorazowego wejścia na teren ośrodka po jego opuszczeniu. Po przyjeździe do ośrodka cudzoziemiec otrzymuje regulamin pobytu w ośrodku oraz zostaje pouczony w zrozumiałym dla niego języku o przysługujących mu prawach i obowiązkach. Następnie musi podpisać oświadczenie, że uzyskał wszystkie te informacje. W regulaminie ośrodka są wyszczególnione wszystkie prawa i obowiązki cudzoziemców przebywających na jego terenie.

Najważniejsze zasady pobytu w ośrodku otwartym:

- w ośrodku w godzinach 22.00–6.00 mogą przebywać wyłącznie osoby w nim zakwaterowane,
- panuje swoboda przemieszczania się po terenie ośrodka,
- należy przestrzegać ciszy nocnej w godzinach 22.00-6.00,
- można przyjmować odwiedziny w ośrodku w godzinach 10.00 – 16.00,
- na nocleg do ośrodka należy wracać najpóźniej o 23.00,
- przy każdorazowym opuszczaniu ośrodka należy pozostawić swój identyfikator pracownikowi ochrony,
- codzienne wyżywienie zbiorowe jest wydawane w stołówce o stałych porach 3 razy dziennie,
- jest dostępna kuchnia do samodzielnego przygotowywania posiłków,
- należy stosować się do poleceń pracowników ośrodka, dbać o swoje małoletnie dzieci, dbać o higienę osobistą oraz czystość pomieszczeń,
- nie wolno posiadać broni, substancji odurzających oraz psychotropowych, nie wolno posiadać ani spożywać alkoholu, palić tytoń wyłącznie w wyznaczonych miejscach,
- nie wolno prowadzić działalności w celach zarobkowych na terenie ośrodka.

Wstrzymanie udzielania pomocy socjalnej

Należy pamiętać o obowiązku zgłaszania każdego wyjścia poza teren ośrodka. Pozostawia się wtedy pracownikowi ośrodka identyfikator (kartę, którą otrzymuje się po dokonaniu wpisu do ewidencji mieszkańców ośrodka). Jeżeli cudzoziemiec korzystający z pomocy socjalnej w ośrodku przebywa poza ośrodkiem przez okres **dłuższy niż 3 dni**, udzielanie mu tej pomocy zostaje wstrzymane z mocy prawa do dnia jego powrotu.

Pozbawienie pomocy socjalnej

Jeśli cudzoziemiec w sposób rażąco naruszy zasady współżycia społecznego w ośrodku, zostanie pozbawiony pomocy socjalnej. Decyzję w sprawie pozbawienia pomocy socjalnej wydaje Szef UDSC i nadaje jej rygor natychmiastowej wykonalności (tzn. że pomoc socjalna będzie od razu wstrzymana).

UWAGA!

Udzielanie pomocy socjalnej, której cudzoziemiec został pozbawiony na podstawie decyzji Szefa UDSC, może być przywrócone na dotychczasowych zasadach tylko raz.

W przypadku powtórnego pozbawienia pomocy socjalnej na podstawie decyzji, ponowne udzielenie tej pomocy może nastąpić wyłącznie przez wypłatę świadczenia pieniężnego w wysokości jednej trzeciej świadczenia pieniężnego na pokrycie kosztów pobytu na terytorium RP udzielanego w przypadkach, o których mowa w następnym punkcie niniejszego informatora.

Szef UDSC wydaje decyzje w sprawach o przywrócenie pomocy socjalnej na wcześniejszych zasadach oraz o przyznaniu świadczenia pieniężnego w wyżej określonej wysokości na wniosek cudzoziemca.

Obowiązek opuszczenia ośrodka

Cudzoziemiec ma obowiązek opuścić ośrodek:

- w następnym dniu po upływie okresu udzielania pomocy, o którym mowa wyżej (okres pobytu w ośrodku dla cudzoziemców);
- po doręczeniu decyzji o pozbawieniu pomocy socjalnej (patrz wyżej).

4.2. Świadczenie pieniężne na pokrycie we własnym zakresie pobytu na terytorium RP

Cudzoziemcowi przysługuje również prawo ubiegania się o pomoc udzielaną poza ośrodkiem, polegającą na wypłacie świadczenia pieniężnego na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu na terytorium Polski (z wyłączeniem kosztów opieki medycznej), zwaną dalej „świadczeniem pieniężnym”.

Pomoc w postaci świadczenia pieniężnego może być udzielona, w przypadku gdy wymagają tego względy organizacyjne albo jest to niezbędne do:

- zapewnienia cudzoziemcowi bezpieczeństwa (z uwzględnieniem szczególnej sytuacji samotnych kobiet);
- ochrony porządku publicznego;
- ochrony i utrzymania więzi rodzinnych;
- przygotowania do prowadzenia samodzielnego życia poza ośrodkiem, po otrzymaniu decyzji o nadaniu statusu uchodźcy albo decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy, w której udzielono ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany.

Decyzję w sprawie udzielania pomocy socjalnej w postaci świadczenia pieniężnego wydaje, na wniosek cudzoziemca lub z urzędu, Szef UDSC.

Podobnie, Szef UDSC stwierdza **wygaśnięcie decyzji** o udzielaniu pomocy socjalnej w postaci świadczenia pieniężnego, w przypadku gdy:

- ustały okoliczności, które uzasadniały jej udzielenie;
- cudzoziemiec przebywa na terytorium Polski na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenia na osiedlenie się lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich;
- przebywa w placówce opiekuńczo-wychowawczej;
- przebywa w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia;
- jest tymczasowo aresztowany lub odbywa karę pozbawienia wolności.

Pomocy polegającej na przyznaniu świadczenia pieniężnego udziela się na okres taki, jak w przypadku przyznania pomocy poprzez umieszczenie w ośrodku dla cudzoziemców (patrz wyżej).

Wysokość świadczenia pieniężnego dla cudzoziemca i jego rodziny uzależniona jest od liczby członków rodziny i określa ją rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Obecnie obo-

wiązuje **Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 maja 2009 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy** (Dz. U. z 2009 r., Nr 80, poz. 674). Zgodnie z przepisami rozporządzenia cudzoziemcowi przysługuje świadczenie pieniężne w wysokości:

- 25 zł./dzień – osoba samotna,
- 20 zł./osoba/dzień – jeśli rodzina składa się z 2 osób,
- 15 zł./osoba/dzień – jeśli rodzina składa się z 3 osób,
- 12,50 zł./osoba/dzień – jeśli rodzina składa się z 4 lub więcej osób.

Świadczenie to wypłacane jest z góry **do 15 dnia każdego miesiąca**.

4.3. Strzeżony ośrodek i areszt w celu wydalenia

4.3.1. Umieszczenie w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia

Zatrzymanie osoby, która wystąpiła z wnioskiem o nadanie statusu uchodźcy jest dopuszczalne tylko w przypadkach określonych w ustawie tj. w konieczności ustalenia jej tożsamości, zapobieżenia nadużyciu postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy, zapobieżenia zagrożeniu dla bezpieczeństwa, zdrowia, życia lub własności innych osób, ochrony obronności lub bezpieczeństwa państwa albo ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Cudzoziemca można także zatrzymać, jeżeli nielegalnie przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę i wjechał na terytorium Polski lub przebywa na nim bez zezwolenia albo jego zachowanie zagraża bezpieczeństwu, zdrowiu lub życiu innych cudzoziemców przebywających w ośrodku lub pracownikom ośrodka.

Osobę zatrzymaną umieszcza się w strzeżonym ośrodku lub, gdy jest to niezbędne ze względu na obronność lub bezpieczeństwo państwa albo bezpieczeństwo i porządek publiczny, w areszcie w celu wydalenia **na okres od 30 do 60 dni**. Postanowienie w sprawie umieszczenia w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia wydaje **sąd rejonowy**.

4.3.2. Przedłużenie pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia

W przypadku, gdy wniosek o nadanie statusu uchodźcy zostanie złożony przez cudzoziemca przebywającego w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia wskutek wykonania postanowienia sądu, wydanego na podstawie *ustawy o cudzoziemcach*, **sąd obligatoryjnie przedłuża** okres pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia **o 90 dni**, przy czym pierwszym dniem przedłużonego okresu pobytu jest dzień złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy.

Okres pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia może zostać przedłużony w przypadku, jeżeli przed jego upływem zostanie cudzoziemcowi doręczona decyzja o odmowie nadania statusu uchodźcy zawierająca orzeczenie o wydaleniu. **Okres pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia nie może przekroczyć roku**.

Na postanowienie o umieszczeniu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia oraz na postanowienie o przedłużeniu pobytu przysługuje **zażalenie do sądu okręgowego**. **Zażalenie** wnosi się za pośrednictwem sądu, który wydał zaskarżone postanowienie w terminie **7 dni** od dnia jego doręczenia cudzoziemcowi.

4.3.3. Zwolnienie ze strzeżonego ośrodka lub aresztu w celu wydalenia

Cudzoziemiec umieszczony w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia może być zwolniony w przypadkach, o których mowa w art. 107 ust. 1 *ustawy o cudzoziemcach*. Postanowienie o zwolnieniu wydaje, na wniosek cudzoziemca lub organu, któremu podlega strzeżony ośrodek lub areszt w celu wydalenia, sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę tego organu wówczas, gdy:

- ustania przyczyn uzasadniających stosowanie tych środków;

- stwierdzenia, że dalszy pobyt cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia może spowodować niebezpieczeństwo dla jego życia lub zdrowia;
- stwierdzenia innych okoliczności uniemożliwiających stosowanie tych środków;
- zastosowania wobec cudzoziemca tymczasowego aresztowania albo innego środka prawnego skutkującego pozbawieniem wolności.

Organ, który wydał decyzję ostateczną postanawia o zwolnieniu cudzoziemca ze strzeżonego ośrodka lub aresztu w celu wydalenia w przypadku:

- uchylenia lub stwierdzenia nieważności decyzji o wydaleniu cudzoziemca z terytorium Polski;
- nadania cudzoziemcowi statusu uchodźcy, udzielenia ochrony uzupełniającej lub udzielenia azylu;
- udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt tolerowany.

Cudzoziemiec ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy może zostać zwolniony także na mocy decyzji Szefa UDSC wydanej na wniosek cudzoziemca lub z urzędu, jeżeli podstawą zatrzymania była konieczność zapobieżenia nadużyciu postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy oraz jeżeli z zbranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że z dużym prawdopodobieństwem spełnia on warunki nadania statusu uchodźcy lub udzielenia ochrony uzupełniającej i nie istnieją okoliczności stojące na przeszkodzie udzieleniu mu ww. form ochrony, a także, jeżeli pobyt cudzoziemca na terytorium Polski nie stanowi zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa i porządku publicznego. Od decyzji o odmowie uwzględnienia wniosku o zwolnienie przysługuje odwołanie do sądu w terminie 7 dni od dnia doręczenia decyzji.

4.3.4. Prawa i obowiązki cudzoziemców umieszczonych w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia

Cudzoziemiec po przyjęciu do strzeżonego ośrodka jest pouczany w zrozumiałym dla niego języku o przysługujących mu prawach i obowiązkach oraz zapoznawany jest z przepisami regulującymi pobyt w strzeżonym ośrodku.

Cudzoziemiec umieszczony w strzeżonym ośrodku lub przebywający w areszcie w celu wydalenia ma prawo do:

- kontaktowania się z polskimi organami państwowymi, a także z przedstawicielstwem dyplomatycznym lub urzędem konsularnym państwa obcego, w sprawach osobistych i urzędowych;
- kontaktowania się z organizacjami pozarządowymi lub międzynarodowymi zajmującymi się udzielaniem pomocy, zwłaszcza prawnej, cudzoziemcom;
- rozporządzania przekazanymi do depozytu przedmiotami, jeżeli przedmioty te nie zostały zabezpieczone w trybie przepisów o egzekucji administracyjnej;
- korzystania z opieki lekarskiej i umieszczenia w zakładzie opieki zdrowotnej, jeżeli stan jego zdrowia tego wymaga;
- niezakłóconego snu w godzinach 2200-600, a w dni świąteczne do godziny 700 oraz w innym czasie, jeśli nie jest to sprzeczne z porządkiem pobytu w ośrodku lub areszcie;
- korzystania z urządzeń sanitarnych i środków czystości niezbędnych do utrzymania higieny osobistej;
- posiadania przedmiotów kultu religijnego, wykonywania praktyk religijnych i korzystania z postug religijnych oraz słuchania lub oglądania w pomieszczeniach mieszkalnych lub w miejscu przebywania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, w sposób niezakłócający ustalonego porządku pobytu w ośrodku lub w areszcie;
- korzystania z prasy, zakupu prasy z własnych środków finansowych i posiadania jej w pokoju dla cudzoziemców lub w celi mieszkalnej;
- zakupu z własnych środków finansowych artykułów żywnościowych i przedmiotów osobistego użytku, służących do utrzymania higieny osobistej, oraz posiadania ich w pokoju dla cudzoziemców lub w celi mieszkalnej; posiadanie tych przedmiotów w celi mieszkalnej jest możliwe, jeżeli one same lub ich opakowania nie stanowią zagrożenia dla porządku lub bezpieczeństwa w areszcie;
- zakupu z własnych środków finansowych materiałów piśmiennych, książek, gier świetlicowych i posiadania ich w pokoju dla cudzoziemców lub w celi mieszkalnej;

- otrzymywania paczek z odzieżą, obuwiem i innymi przedmiotami osobistego użytku oraz ze środkami opatrunkowymi i higienicznymi, a także z lekami, które mogą być przekazane za zgodą lekarza, po sprawdzeniu ich zawartości w obecności cudzoziemca;
- prowadzenia korespondencji oraz korzystania ze środków łączności na własny koszt; w sytuacjach losowych cudzoziemcowi można zezwolić na korzystanie ze środków łączności lub wysyłanie korespondencji na koszt ośrodka lub aresztu;
- składania próśb, skarg i wniosków do kierownika ośrodka albo organu Straży Granicznej lub organu Policji, któremu ośrodek podlega, funkcjonariusza odpowiadającego za funkcjonowanie aresztu albo organu Straży Granicznej lub organu Policji, któremu areszt podlega;
- widzeń z osobami bliskimi w specjalnie do tego przeznaczonych pomieszczeniach, za zgodą organu Straży Granicznej lub organu Policji, któremu ośrodek lub areszt podlega, lub osoby przez ten organ upoważnionej.

Cudzoziemiec umieszczony w strzeżonym ośrodku ma ponadto prawo do:

- zakupu z własnych środków finansowych wyrobów tytoniowych i posiadania ich w pokoju dla cudzoziemców;
- poruszania się po terenie ośrodka w czasie i miejscu wyznaczonych przez kierownika ośrodka;
- korzystania z biblioteki;
- użytkowania sprzętu rekreacyjno-sportowego w czasie i miejscu określonych przez kierownika ośrodka.

Cudzoziemiec przebywający w areszcie w celu wydalenia ma prawo do:

- odbywania codziennie jednogodzinnego spaceru na wolnym powietrzu, chyba że co innego wynika z zaleceń lekarza;
- kontaktowania się z innymi cudzoziemcami przebywającymi w areszcie, za zezwoleniem funkcjonariusza pełniącego służbę w areszcie, w określonym miejscu i czasie;
- użytkowania gier świetlicowych, bez uprawiania gier hazardowych, w czasie i miejscu określonym przez funkcjonariusza pełniącego służbę w areszcie;
- zakupu z własnych środków finansowych wyrobów tytoniowych i palenia tytoniu, za zezwoleniem funkcjonariusza pełniącego służbę w areszcie, w miejscu do tego wyznaczonym.

Cudzoziemiec umieszczony w strzeżonym ośrodku lub przebywający w areszcie w celu wydalenia jest obowiązany:

- przy przyjęciu do strzeżonego ośrodka lub aresztu w celu wydalenia podać dane osobowe oraz informacje o miejscu zameldowania lub przebywania w kraju pochodzenia, a także o stanie zdrowia;
- przekazać do depozytu strzeżonego ośrodka lub aresztu w celu wydalenia: dokumenty tożsamości, pieniądze i przedmioty wartościowe, urządzenia techniczne służące do rejestrowania i odtwarzania informacji, sprzęt audiowizualny, komputerowy oraz inne przedmioty, jeżeli kierownik ośrodka albo organ Straży Granicznej lub Policji, któremu ośrodek lub areszt podlega, nie zezwoli na ich posiadanie w pokoju dla cudzoziemców lub w celi mieszkalnej, przedmioty, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w ośrodku lub areszcie oraz inne przedmioty, których wymiary lub ilość naruszają porządek pobytu w areszcie;
- przestrzegać regulaminu pobytu w ośrodku lub areszcie;
- wykonywać polecenia administracji ośrodka lub funkcjonariusza pełniącego służbę w areszcie;
- przestrzegać ciszy nocnej w godzinach 22⁰⁰-6⁰⁰, a w dni świąteczne do godziny 7⁰⁰;
- przestrzegać zasad współżycia społecznego;
- dbać o higienę osobistą i czystość pomieszczeń;
- korzystać z wyposażenia ośrodka lub aresztu w należyty sposób;
- w przypadku wystąpienia objawów choroby niezwłocznie powiadomić o tym administrację ośrodka lub funkcjonariusza pełniącego służbę w areszcie; funkcjonariusza pełniącego służbę w areszcie należy niezwłocznie powiadomić także o samookaleczeniu lub innym groźnym w skutkach zdarzeniu.

Cudzoziemcowi umieszczonemu w strzeżonym ośrodku zabrania się:

- samowolnego oddalania się poza teren ośrodka lub przebywania w miejscach, do których administracja ośrodka wydała zakaz wstępu;

- zakłócania spokoju i porządku pobytu w ośrodku;
- posiadania, poza depozytem, urządzeń technicznych służących do rejestrowania i odtwarzania informacji, a także przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w ośrodku;
- posiadania w pokojach dla cudzoziemców przedmiotów, których wymiary lub ilość naruszają porządek pobytu w ośrodku;
- spożywania alkoholu oraz przyjmowania środków odurzających lub substancji psychotropowych;
- palenia wyrobów tytoniowych poza miejscami do tego wyznaczonymi;
- odmawiania przyjmowania posiłków dostarczanych przez administrację ośrodka, powodowania u siebie uszkodzeń ciała lub rozstroju zdrowia, jak również nakłaniania lub pomagania w dokonywaniu takich czynów - w celu wymuszenia określonej decyzji lub postępowania;
- porozumiewania się z osobami postronnymi oraz cudzoziemcami umieszczonymi w innych pokojach dla cudzoziemców, jeżeli naruszałoby to porządek w ośrodku;
- dokonywania samowolnej zmiany pokoju dla cudzoziemców i miejsca wyznaczonego do spania;
- urządzania gier hazardowych i uczestniczenia w nich.

4.3.5. Odszkodowanie i zadośćuczynienie w przypadku niewątpliwie niesłusznego umieszczenia w strzeżonym ośrodku

Cudzoziemcowi przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w przypadku niewątpliwie niesłusznego umieszczenia w strzeżonym ośrodku lub zastosowania wobec niego aresztu w celu wydalenia.

Pozew o odszkodowanie wnosi się **do sądu okręgowego**. Postępowanie wolne jest od kosztów. **Roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie objęte jest rocznym terminem przedawnienia.**

Żądający odszkodowania może ustanowić pełnomocnika. Może także wystąpić o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

4.4. Pomoc w dobrowolnym powrocie do kraju pochodzenia

W każdym czasie postępowania w sprawie o nadanie statusu uchodźcy cudzoziemiec może złożyć **wniosek o umorzenie postępowania w związku z zamiarem dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia**. Wniosek należy przesłać do Szefa UDSC. Istnieją trzy sposoby powrotu do kraju pochodzenia.

Pierwszym z nich jest powrót zorganizowany przez samego cudzoziemca na własny koszt. Po złożeniu do Szefa UDSC wniosku o umorzenie postępowania w związku z zamiarem dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia cudzoziemiec musi odebrać z depozytu UDSC swój paszport oraz inne zdeponowane tam dokumenty. Paszport i inne dokumenty muszą być odebrane osobiście przez cudzoziemca lub rodzica w przypadku małoletniego dziecka. Zarówno paszport, jak i pozostałe dokumenty wydawane są w godzinach otwarcia Urzędu bez konieczności oczekiwania na odbiór. Po odebraniu paszportu cudzoziemiec powinien udać się na granicę Polski i państwa, przez które zamierza dotrzeć do kraju swojego pochodzenia. Na przejściu granicznym cudzoziemiec jest obowiązany oddać komendantowi Straży Granicznej Tymczasowe Zaświadczenie Tożsamości Cudzoziemca wydane mu na początku postępowania.

Kolejnym sposobem dobrowolnego powrotu jest pomoc Biura Organizacji Ośrodków Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Po złożeniu wniosku o umorzenie postępowania należy zwrócić się do UDSC o pomoc w powrocie do kraju pochodzenia. Należy pamiętać, że z tej pomocy mogą skorzystać jedynie osoby przebywające legalnie na terytorium RP. Do takich osób należą cudzoziemcy, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy w RP, a następnie zrezygnowali z postępowania o nadanie

statusu, cudzoziemcy, którzy otrzymali decyzję odmawiającą nadania statusu uchodźcy, w której udzielono ochrony uzupełniającej lub przyznano pobyt tolerowany, jeżeli zgłosili chęć dobrowolnego powrotu przed upływem dwóch miesięcy od daty doręczenia decyzji, oraz cudzoziemcy, którzy otrzymali decyzję odmawiającą nadania statusu uchodźcy, w której nie udzielono ochrony uzupełniającej ani nie przyznano pobytu tolerowanego i powiadomili Szefa UDSC o zamiarze dobrowolnego powrotu, nie później niż przed upływem terminu, do którego byli zobowiązani opuścić terytorium Polski.

Pomoc UDSC ogranicza się jednak do sfinansowania biletu na przejazd najtańszym środkiem komunikacji publicznej do wybranego przez cudzoziemca kraju, do którego ma prawo wjazdu, opłat administracyjnych związanych z uzyskaniem niezbędnych wiz i zezwoleń, części kosztów wyżywienia w podróży. Należy przy tym zaznaczyć, że **cudzoziemcy z Federacji Rosyjskiej mogą liczyć jedynie na sfinansowanie biletu do Moskwy.**

Trzecią możliwością, z której cudzoziemiec może skorzystać w przypadku zamiaru dobrowolnego powrotu do kraju pochodzenia to pomoc Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji (IOM). Często zdarzają się sytuacje, że do IOM zgłaszają się cudzoziemcy, którzy nie wiedzą czy chcą wrócić do państwa pochodzenia, a nie radzą sobie z życiem w Polsce. Wówczas pracownicy IOM informują cudzoziemca o jego sytuacji prawnej i socjalnej w Polsce oraz o sytuacji w kraju pochodzenia. Gdy cudzoziemiec zdecyduje się na powrót, informowany jest o możliwościach programu dobrowolnego powrotu. Należy pamiętać, żeby przed złożeniem do Szefa UDSC wniosku o umorzenie postępowania w sprawie o nadanie statusu uchodźcy wykonać kopię tego wniosku, co usprawni procedurę dobrowolnego powrotu z IOM. **Wypełniony na odpowiednim formularzu wniosek oraz kopię wniosku o umorzenie postępowania należy przesać do IOM na adres ul. Mariensztat 8, 00-302 Warszawa.** Wniosek zawiera takie informacje jak imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia, płeć, narodowość, adres zamieszkania, telefon kontaktowy, data i sposób wjazdu na terytorium Polski.

W odróżnieniu od pomocy możliwej do uzyskania z UDSC, IOM daje możliwość skorzystania z pomocy w dobrowolnym powrocie **nie tylko cudzoziemcom przebywającym legalnie na terytorium Polski, ale również tym, którzy są nielegalnie. Jednakże żadna pomoc nie jest udzielana cudzoziemcom, którzy otrzymali od Wojewody decyzję o wydaleniu z terytorium Polski z rygorem natychmiastowej wykonalności**

Zakres pomocy IOM jest taki sam, niezależnie od sytuacji prawnej cudzoziemca i obejmuje pomoc w odebraniu dokumentów podróży zdeponowanych w UDSC oraz uzyskaniu takich dokumentów w przypadku ich braku, zakup biletów do miejsca docelowego w kraju pochodzenia, organizacji transportu do dworca kolejowego lub lotniska. Poza wymienioną pomoc IOM przydziela środki finansowe dla cudzoziemców, którzy przedstawią biznesplan na działalność w państwie pochodzenia, który oceniany jest w oparciu o sytuację gospodarczą w danym kraju, jak również pod względami ekonomicznymi. Ponadto, istnieje możliwość **uzyskania środków finansowych maksymalnie do 4.000 zł** na rozpoczęcie nowego życia w państwie pochodzenia. Dodatkowo istnieje możliwość uzyskania pomocy w zakresie znalezienia mieszkania w kraju, do którego cudzoziemiec zamierza powrócić.

Należy podkreślić, że co do zakresu pomocy, IOM nie wprowadza rozróżnienia, jednakże **występuje różnica dotycząca możliwości uzyskania wizy w sytuacji ponownego wjazdu cudzoziemca do Polski.** Kwestia ta zależy od sytuacji prawnej cudzoziemca. Osoba, która powraca dobrowolnie do kraju pochodzenia, a na terytorium RP przebywała legalnie w chwili opuszczania Polski nie uzyska wspomnianej wizy przez okres 1 roku. Natomiast osoba, która wyjeżdża do kraju pochodzenia, a dotychczas przebywała w Polsce nielegalnie nie uzyska prawa wjazdu na terytorium RP przez okres od 2 do 5 lat.

UWAGA!

Każdemu cudzoziemcowi, który wjeżdżając na terytorium Polski deklaruje na granicy wolę ubiegania się o ochronę międzynarodową, umożliwia się złożenie wniosku o nadanie statusu uchodźcy. Nie ma znaczenia, czy i na jakiej podstawie, cudzoziemiec uprzednio przebywał w Polsce oraz w jaki sposób opuścił jej terytorium.

II.

**Sytuacja cudzoziemców,
którzy uzyskali w Polsce
status uchodźcy, ochronę uzupełniającą
lub zgodę na pobyt tolerowany**

1.

Zagadnienia wstępne

Sytuacja cudzoziemców w Polsce uzależniona jest od rodzaju przyznanej im ochrony. Najszerzy katalog praw przysługuje osobom, które posiadają status uchodźcy lub korzystają z ochrony uzupełniającej, o czym Szef UDSC informuje ich na piśmie. Osoby takie mają:

- prawo pobytu w Polsce (otrzymują kartę pobytu),
- prawo do pracy i prowadzenia działalności gospodarczej, na takich samych zasadach, jak obywatele Polski,
- prawo do korzystania z pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych,
- prawo do ubezpieczenia zdrowotnego,
- prawo do pomocy integracyjnej,
- prawo do nauki w szkołach podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych oraz wyższych na takich samych zasadach, jak obywatele Polski,
- prawo do podróŜowania za granicę (na podstawie dokumentu podróŜy zwanego paszportem geneŝskim),
- prawo do ubiegania się o obywatelstwo polskie.

Natomiast cudzoziemcy, którzy uzyskali zgodę na pobyt tolerowany również mają:

- prawo pobytu w Polsce,
- prawo do podróŜowania za granicę na takich samych zasadach, jak osoby, które uzyskały ochronę uzupełniającą,
- prawo do pracy lub prowadzenia działalności gospodarczej,
- prawo do korzystania z pomocy społecznej, ale jedynie w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania i zasiłku celowego,
- prawo do ubezpieczenia zdrowotnego,
- prawo do nauki, z wyjątkiem bezpłatnego studiowania na uczelniach wyższych.

Oprócz wspomnianych praw cudzoziemcy, którzy korzystają z ochrony w Polsce mają również szereg obowiązków. PoniŜej przedstawione zostaną te, które powinny być dopełnione w pierwszej kolejności.

1.1. Zameldowanie

Kwestie związane z zameldowaniem uregulowane są w **ustawie z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych** (Dz. U. 2006, Nr 139, poz. 993 z późn. zm.).

Zameldowanie jest to administracyjne poŝwiadczenie przebywania danej osoby pod wskazanym adresem, które słuŜy wyłącznie celom ewidencyjnym. Dokonuje się je we właściwym ze względu na miejsce zamieszkania **urzędzie gminy (miasta)** na pobyt czasowy do trzech miesięcy, na pobyt czasowy trwający ponad trzy miesiące lub na pobyt stały. **Zameldowanie nie podlega opłacie i jest załatwiane niezwłocznie**, w chwili przyjęcia zgłoszenia meldunkowego, a dokonująca je osoba otrzymuje potwierdzenie zameldowania.

Cudzoziemcy, od chwili przekroczenia granicy Polski, podlegają ogólnym zasadom dotyczącym obowiązku meldunkowego (chyba, ŝe ustawa stanowi inaczej). W związku z tym mają obowiązek zameldowania na pobyt stały lub czasowy, gdy przebywają pod tym samym adresem **dłuŜej niŜ trzy doby**.

Dokonując **zameldowania na pobyt stały**, cudzoziemiec przedkłada następujące dokumenty:

- wypełniony i podpisany formularz zgłoszenia pobytu stałego (dostępny na stronie **www.mswia.gov.pl**), zawierający potwierdzenie pobytu osoby dokonane przez właściciela lub inną osobę dysponującą tytułem prawnym do lokalu, w formie czytelnego podpisu,
- kartę pobytu wydaną w związku z nadaniem statusu uchodźcy, udzieleniem ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany albo decyzję o nadaniu statusu uchodźcy, udzieleniu ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany,
- zaświadczenie o wymeldowaniu z poprzedniego miejsca stałego pobytu (jeśli miał takowe),
- do wglądu dokument potwierdzający tytuł prawny do lokalu (np. umowa cywilnoprawna, wypis z księgi wieczystej, decyzja administracyjna lub orzeczenie sądu).

Zameldowanie na pobyt czasowy trwający ponad trzy miesiące dokonuje się w ten sam sposób, jak zameldowanie na pobyt stały, należy tylko wskazać zamierzony czas jego trwania. Natomiast **zameldowanie na pobyt czasowy do trzech miesięcy** dokonuje się w formie ustnej w obecności właściciela lub osoby dysponującej tytułem prawnym do lokalu.

Osoba, która opuszcza miejsce pobytu stałego lub czasowego trwającego ponad trzy miesiące, ma obowiązek **wymeldować się**. Czynności tej dokonuje się osobiście w urzędzie gminy (miasta) właściwym ze względu na dotychczasowe miejsce pobytu, najpóźniej w dniu opuszczenia tego miejsca. Wymagane dokumenty to: wypełniony i podpisany formularz zgłoszenia wymeldowania (dostępny na stronie **www.mswia.gov.pl**) oraz karta pobytu.

Jeżeli osoba sama się nie wymeldowała, a opuściła miejsce pobytu stałego lub czasowego trwającego ponad trzy miesiące, może zostać wymeldowana przez właściciela lub inną osobę, której przysługuje tytuł prawny do tego lokalu.

Niedopełnienie obowiązku meldunkowego stanowi wykroczenie w rozumieniu *Kodeksu Wykroczeń* i podlega karze ograniczenia wolności, grzywny lub karze nagany.

1.2. PESEL

Kwestie związane z nadawaniem numeru PESEL reguluje **ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych** (Dz. U. 2006, Nr 139, poz. 993 z późn. zm.).

PESEL, czyli Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności, jest to 11-cyfrowy numer jednoznacznie identyfikujący osobę fizyczną, w którym sześć pierwszych cyfr oznacza datę urodzenia (rok, miesiąc, dzień), kolejne cztery – liczbę porządkową i płeć osoby, a ostatnia jest cyfrą kontrolną służącą do komputerowej kontroli poprawności nadanego numeru ewidencyjnego. PESEL nadaje się osobom przebywającym w Polsce na pobyt stały lub czasowy trwający ponad trzy miesiące.

Cudzoziemiec może uzyskać numer PESEL na 3 sposoby:

- meldując się w urzędzie gminy (miasta) na pobyt stały lub czasowy przekraczający trzy miesiące, przez co procedura nadania numeru PESEL uruchamia się automatycznie (bez dodatkowego wniosku cudzoziemca), a czas oczekiwania wynosi około miesiąca,
- gdy wystąpi o to jego płatnik składek ubezpieczeniowych (najczęściej pracodawca). Nadanie numeru PESEL w ten sposób nie podlega opłacie, a czas oczekiwania to około 3 tygodnie,
- składając wniosek do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z uzasadnieniem potrzeby posiadania numeru PESEL. Do wniosku dołącza się znaczek skarbowy za 5 zł oraz kopię karty pobytu.

Organem nadającym numer PESEL jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, jednakże zadania te w imieniu ministra wypełnia **Departament Ewidencji Państwowych i Teleinformatyki MSWiA**, znajdujący się w Warszawie przy ul. Pawińskiego 17/21. Minister może również zmienić numer PESEL w przypadku zmiany danych osobowych na wniosek osoby zainteresowanej lub organów wskazanych w ustawie.

Brak numeru PESEL może powodować sytuację, w której cudzoziemiec będzie traktowany jako osoba nieistniejąca, zawsze wtedy, gdy do identyfikacji wykorzystuje się ten numer, a co za tym idzie uniemożliwi mu to znacznie korzystanie z przysługujących w Polsce praw.

1.3. NIP (Numer Identyfikacji Podatkowej)

Zasady i tryb nadawania NIP oraz zasady posługiwania się nim reguluje **ustawa z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników** (Dz. U. 2004, Nr 269, poz. 2681), natomiast postępowanie w sprawie nadania NIP jest prowadzone na podstawie **ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa** (Dz. U. Nr 137, poz. 926, z późn. zm.).

Każdy podatnik (osoba fizyczna, osoba prawna, jednostka organizacyjna) zobowiązany jest uzyskać numer identyfikacji podatkowej. Jest on nadawany przez **naczelnika urzędu skarbowego** w formie decyzji administracyjnej, na podstawie zgłoszenia identyfikacyjnego złożonego w Urzędzie Skarbowym właściwym ze względu na miejsce zamieszkania. Zgłoszenie identyfikacyjne zawiera dane osobowe, w tym numer PESEL, obywatelstwo, miejsce zameldowania i zamieszkania. Składa się je na specjalnym **formularzu NIP-3** dostępnym w urzędzie skarbowym lub na stronie internetowej Ministerstwa Finansów **www.mf.gov.pl**. Dokonuje się je jednokrotnie, bez względu na rodzaj i liczbę opłacanych przez podatnika podatków, formę opodatkowania, liczbę i rodzaje prowadzonej działalności gospodarczej oraz liczbę prowadzonych przedsiębiorstw, a więc **każdy podatnik posiada tylko jeden numer NIP**. Osoba fizyczna, będąca podatnikiem podatku dochodowego od osób fizycznych, sama może dokonać zgłoszenia składając odpowiedni formularz w urzędzie skarbowym lub też za pośrednictwem płatnika, czyli swojego pracodawcy. Nie podlega ono żadnej opłacie.

W przypadku zmiany danych zawartych w zgłoszeniu identyfikacyjnym (np. zmiana miejsca zamieszkania, konta bankowego) podatnik ma obowiązek dokonania **zgłoszenia aktualizacyjnego** na specjalnym formularzu dostępnym w urzędzie skarbowym lub na stronie **www.mf.gov.pl**.

1.4. Założenie konta w banku

Istnieją dwa sposoby założenia konta bankowego. Pierwszy polega na wyborze konkretnego banku i udania się osobiście do jego siedziby oraz wypełnieniu formularza założenia konta bankowego z pomocą pracownika banku. Cała procedura trwa zaledwie kilka minut, a konto otwierane jest w zasadzie automatycznie. Druga możliwość to założenie konta przez Internet. Należy wypełnić elektroniczny formularz podając wymagane przez bank informacje (m.in. dane osobowe, seria i numer dokumentu tożsamości), po czym wniosek automatycznie zostaje przesłany do banku. Umowa i dokumenty aktywacyjne zostaną doręczone za pośrednictwem poczty lub kuriera. Należy ją podpisać i odesłać wraz z kserokopią wymaganych dokumentów. W otrzymanym pakiecie aktywacyjnym znajduje się dokładna instrukcja aktywacji konta, jednak korzystanie z niego w pełni będzie możliwe dopiero po weryfikacji otrzymanych przez bank umowy i dokumentów.

2. Dokumenty

2.1. Dokument tożsamości - karta pobytu

Po uzyskaniu statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany na terytorium RP cudzoziemcowi wydawana jest karta pobytu. **Karta pobytu jest dokumentem, który potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz uprawnia, wraz z dokumentem podróży, do wielokrotnego przekraczania granicy bez konieczności uzyskania wizy.**

Cudzoziemcom, którym nadano status uchodźcy, bądź przyznano ochronę uzupełniającą kartę pobytu wydaje SzeF UDSC, natomiast cudzoziemcom, którym udzielono zgody na pobyt tolerowany kartę pobytu wydaje SzeF UDSC lub Wojewoda.

Formularz wniosku o wymianę karty pobytu dostępny jest na stronie **www.udsc.gov.pl**. Do wniosku należy dołączyć 2 aktualne fotografie o wymiarach 35x45mm. Cudzoziemiec jest zobligowany odebrać kartę pobytu osobiście, a w przypadku małoletnich poniżej 13 roku życia kartę odbiera rodzic lub opiekun.

W zależności od rodzaju udzielonej ochrony **okres ważności wydanej cudzoziemcowi karty pobytu** został przez ustawodawcę zróżnicowany. W przypadku nadania statusu uchodźcy okres ten wynosi 3 lata, w sytuacji udzielenia ochrony uzupełniającej - 2 lata, natomiast w przypadku udzielenia zgody na pobyt tolerowany - 1 rok. W odróżnieniu od Tymczasowego Zaświadczenia Tożsamości Cudzoziemca kartę pobytu wydaje się każdemu członkowi rodziny osobno i niezależnie od wieku.

W karcie pobytu zamieszcza się następujące dane: imię (imiona) i nazwisko cudzoziemca, imiona rodziców, datę, miejsce i kraj urodzenia, adres zameldowania na pobyt stały lub czasowy (w przypadku braku zameldowania na pobyt czasowy trwający ponad trzy miesiące danych o adresie nie zamieszcza się), obywatelstwo, płeć, wzrost w centymetrach, kolor oczu, numer PESEL, jeżeli został nadany oraz informację o rodzaju wydanego zezwolenia.

Cudzoziemiec jest zobowiązany wymienić posiadaną kartę pobytu w przypadku:

- zmiany danych w niej zamieszczonych,
- zmiany wyglądu utrudniającej ustalenie jego tożsamości,
- uszkodzenia karty w stopniu utrudniającym posługiwanie się nią,
- upływu terminu ważności karty,
- utraty lub zniszczenia karty.

UWAGA!

Cudzoziemiec, który utracił kartę pobytu, jest zobowiązany zawiadomić o tym organ, który ją wydał w terminie 3 dni od dnia jej utraty, a w przypadku znalezienia utraconej karty pobytu cudzoziemiec ma obowiązek, w terminie 3 dni od dnia jej znalezienia, poinformować o tym organ, który ją wydał i zwrócić niezwłocznie znalezioną kartę, jeżeli w jej miejsce wydano już nową. W sytuacji, gdy cudzoziemiec uzyska polskie obywatelstwo, zostanie mu odebrany status uchodźcy, ochrona uzupełniająca lub pobyt tolerowany powinien on zwrócić kartę pobytu organowi, który ją wydał. Natomiast w przypadku śmierci cudzoziemca karta pobytu powinna być zwrócona przez osoby zobowiązane do zgłoszenia zgonu.

2.2. Prawo jazdy – wymiana zagranicznego prawa jazdy

Cudzoziemiec, którego prawo jazdy wydane za granicą RP traci ważność lub z innych uzasadnionych powodów powinno zostać wymienione, zobowiązany jest złożyć wypełniony **formularz - wniosek o wymianę prawa jazdy wydanego za granicą**. Do wniosku należy dołączyć:

- kserokopię aktualnego prawa jazdy wraz z przysięgłym tłumaczeniem na język polski,
- dowód uiszczenia opłaty,
- 1 fotografię,
- kserokopię karty pobytu,
- ważne zaświadczenie o zameldowaniu na pobyt stały lub czasowy,
- dokumenty potwierdzające przebywanie na terytorium RP co najmniej przez 185 dni.

Wniosek należy złożyć w **Wydziale Komunikacji Urzędu Miasta lub Starostwa Powiatowego** w zależności od miejsca zameldowania. Od decyzji Urzędu przysługuje odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia. Przy odbiorze nowego prawa jazdy należy oddać w Urzędzie wymieniany dokument oraz wylegitymować się kartą pobytu. Zaznaczyć należy, że możliwe jest udzielenie pełnomocnictwa, które jest odpłatne chyba, że dotyczy małżonka, wstępnych i zstępnych.

UWAGA!

Osoby, którym przyznano status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pobyt tolerowany nie są sprawdzane w państwie pochodzenia co do posiadanych uprawnień do kierowania pojazdami. Nie istnieje zatem zagrożenie, że władze państwa pochodzenia powezmą informację o miejscu pobytu cudzoziemca.

2.3. Paszport i inne dokumenty podróży

Cudzoziemiec, któremu nadano status uchodźcy w Polsce otrzymuje dokument podróży przewidziany w Konwencji Genewskiej, który ważny jest przez 2 lata od daty wydania. Do wydania tego dokumentu potrzebne jest pobranie danych biometrycznych, czyli wizerunku i odcisków linii papilarnych. W sytuacji, gdy nie jest możliwe pobranie odcisków linii papilarnych, odciski te nie są zamieszczane w dokumencie podróży. Dokument podróży cudzoziemiec zobowiązany jest odebrać osobiście, co stwierdza własnoręcznym podpisem. W przypadku małoletniego, dokument ten może odebrać rodzic lub opiekun, natomiast w sytuacji, gdy małoletni ukończył lat 13, dokument ten może odebrać on samodzielnie, ale w obecności przynajmniej jednego z rodziców lub opiekunów.

Dokument podróży, jak każdy inny dokument podlega wymianie w przypadku zmiany danych w nim zamieszczonych, uszkodzenia w stopniu utrudniającym posługiwanie się nim lub zaistnienia innej okoliczności utrudniającej ustalenie tożsamości osoby oraz upływu terminu ważności. **W przypadku zagubienia dokumentu podróży** posiadacz zobowiązany jest zgłosić ten fakt Szefowi UDSC w terminie 3 dni od daty zagubienia. W tym przypadku wydawany jest nowy dokument. Jeśli jednak zagubiony dokument zostanie odnaleziony należy niezwłocznie zwrócić znaleziony dokument podróży do Szefa UDSC. Cudzoziemiec, który zostaje pozbawiony statusu uchodźcy zobowiązany jest oddać dokument podróży wraz z kartą pobytu Szefowi UDSC.

Kolejnym dokumentem jest **polski dokument podróży dla cudzoziemca**. Dokument ten wydawany jest na wniosek cudzoziemca, który posiada ochronę uzupełniającą, jeżeli utracił on dokument podróży albo, gdy jego dokument podróży uległ zniszczeniu bądź utracił ważność, a uzyskanie przez cudzoziemca nowego dokumentu podróży nie jest możliwe. Polski dokument podróży dla cudzoziemca uprawnia, w okresie jego ważności, do wielokrotnego przekraczania granicy i jest ważny przez 1 rok. Polski dokument podróży może uzyskać jedynie cudzoziemiec, który nie może uzyskać dokumentu podróży z państwa swojego pochodzenia.

Organem właściwym do wydania polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca jest **wojewoda** właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca. **Odmowa wydania** polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca następuje w drodze decyzji.

Cudzoziemiec jest obowiązany wymienić posiadany polski dokument podróży dla cudzoziemca w przypadku zmiany danych w nim zamieszczonych, zmiany wyglądu utrudniającej ustalenie jego tożsamości, uszkodzenia go w stopniu utrudniającym posługiwanie się nim, a także w przypadku jego utraty lub zniszczenia.

Cudzoziemiec jest obowiązany odebrać osobiście polski dokument podróży dla cudzoziemca, a w przypadku małoletniego poniżej 13 roku życia - odbioru dokonuje jego przedstawiciel ustawowy lub kurator. **Cudzoziemiec, który utracił** polski dokument podróży dla cudzoziemca, jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę, który go wydał, w terminie 3 dni od dnia jego utraty. W przypadku znalezienia utraconego polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, cudzoziemiec jest obowiązany, w terminie 3 dni od dnia jego znalezienia, zawiadomić o tym wojewodę i zwrócić niezwłocznie znaleziony dokument, jeżeli w miejsce utraconego dokumentu wydano już nowy.

Cudzoziemiec jest obowiązany zwrócić niezwłocznie polski dokument podróży dla cudzoziemca po doręczeniu decyzji o cofnięciu ochrony uzupełniającej. Polski dokument podróży dla cudzoziemca podlega zwrotowi także w razie zgonu cudzoziemca. Obowiązek zwrotu ciąży na osobach obowiązanych do zgłoszenia zgonu zgodnie z przepisami *ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego*.

Cudzoziemcowi, który opuszcza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wydaje się zaświadczenie o zwrocie polskiego dokumentu podróży dla cudzoziemca, ważne do czasu opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Polski dokument podróży dla cudzoziemca zwraca się organowi, który go wydał, czyli wojewodzie właściwym ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca.

Ostatnim dokumentem jest **tymczasowy polski dokument podróży cudzoziemca** wydawany jest cudzoziemcowi, który uzyskał w Polsce status uchodźcy, ochronę uzupełniającą i zgodę na pobyt tolerowany, który utracił za granicą swój dokument podróży, albo którego dokument podróży uległ zniszczeniu bądź utracił ważność, a który zamierza powrócić na terytorium Polski, gdy uzyskanie przez niego innego dokumentu podróży nie jest możliwe.

Dokument może być wydany również cudzoziemcowi przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, który nie posiada dokumentu podróży kraju pochodzenia albo którego dokument podróży uległ zniszczeniu bądź utracił ważność, zamierzającemu opuścić terytorium Polski, gdy uzyskanie przez niego innego dokumentu podróży nie jest możliwe.

Tymczasowy polski dokument podróży dla cudzoziemca **wydaje konsul**, jeśli cudzoziemiec przebywa poza terytorium RP **lub wojewoda** właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca, a w szczególnych przypadkach - komendant placówki Straży Granicznej.

UWAGA!

Tymczasowy polski dokument podróży wydawany jest na okres zaledwie 7 dni.

2.4. Akt urodzenia

Urodzenie dziecka należy zgłosić w ciągu 14 dni w urzędzie stanu cywilnego właściwym ze względu na miejsce urodzenia dziecka. Akt urodzenia sporządza się na podstawie zaświadczenia wystawionego przez lekarza lub zakład służby zdrowia.

Do zgłoszenia urodzenia dziecka są obowiązani: ojciec, lekarz lub położna albo inna osoba obecna przy porodzie lub matka, jeżeli jej stan zdrowia na to pozwala. Jeżeli urodzenie dziecka nastąpiło w szpitalu lub innym zakładzie, do zgłoszenia urodzenia jest obowiązany szpital lub zakład.

Zarejestrować dziecko mogą wyłącznie jego rodzice, a gdy rodzicom nie przysługuje władza rodzicielska - opiekun prawny ustanowiony przez sąd. Rejestracji dziecka w urzędzie stanu cywilnego właściwym ze względu na miejsce urodzenia dziecka może dokonać jedno z rodziców osobiście lub za pośrednictwem urzędu stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziców. Aby zarejestrować dziecko, należy przedłożyć do wglądu **aktualne dowody osobiste lub paszporty rodziców wraz z aktualnymi poświadczeniami zameldowania na pobyt stały** oraz **odpis skrócony aktu**

małżeństwa. W przypadkach urodzenia dziecka, którego rodzice nie pozostają w związku małżeńskim **aktualny dowód osobisty lub paszport matki dziecka wraz z aktualnym poświadczeniem zameldowania na pobyt stały** oraz gdy matka jest osobą rozwiedzioną lub pozostającą w separacji - skrócony odpis aktu małżeństwa z adnotacją o rozwiązaniu małżeństwa lub orzeczonej separacji. Jeżeli matka dziecka jest wdową należy przedstawić skrócony odpis aktu małżeństwa i skrócony odpis aktu zgonu męża.

UWAGA!

Odpisy aktów stanu cywilnego należy przedstawić wówczas, gdy zostały one sporządzone w innym urzędzie stanu cywilnego i ma miejsce rejestracja dziecka. Jeżeli dokumenty te są sporządzone w języku obcym powinny być przedstawione wraz z tłumaczeniem dokonany przez tłumacza przysięgłego. W przypadku zgłoszenia urodzenia lub uznania dziecka przez cudzoziemca, który nie włada biegle językiem polskim - wymagana jest obecność tłumacza.

Sporządzenie aktu urodzenia jest wolne od opłat. Sporządzenie aktu urodzenia dziecka następuje niezwłocznie. Po sporządzeniu aktu urodzenia wydawane są 3 odpisy skrócone aktu urodzenia. Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa, bądź przed upływem 300 dni od chwili jego ustania lub unieważnienia lub orzeczenia o separacji domniemywa się, że ojcem jest mąż matki dziecka. Akt urodzenia sporządza się jak dla dziecka pochodzącego z małżeństwa. Jeśli jednak dziecko urodziło się po zawarciu przez matkę kolejnego małżeństwa, domniemywa się, że ojcem dziecka jest obecny mąż.

Jeżeli nie zachodzi domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki, ustalenie ojcostwa może nastąpić przez uznanie dziecka przez biologicznego ojca. W przypadku dziecka o nieustalonym prawnie ojcostwie do aktu urodzenia jako nazwisko i nazwisko rodowe ojca wpisuje się nazwisko matki, a jako imię ojca - imię wskazane przez matkę, a w braku wskazania - jedno z imion zwykle w kraju używanych.

Dziecku można nadać nie więcej niż dwa imiona. Nie można nadać imienia ośmieszającego, nie-przyzwoitego i w formie zdrobniejącej. Imię musi wskazywać na płeć dziecka. Powinno być zapisane z zachowaniem zasad pisowni polskiej.

UWAGA!

Z dniem 1 listopada 2009 r. osoby zgłaszające urodzenie dziecka i jednocześnie składające wniosek o wypłatę świadczenia (tzw. Becikowe), muszą załączyć zaświadczenie o pozostawaniu matki dziecka pod opieką lekarską zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia.

2.5. Akt zawarcia związku małżeńskiego

Cudzoziemcy, niezależnie od podstawy swojego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, mogą zawierać w Polsce związki małżeńskie. Prawo polskie przewiduje dwie formy zawarcia związku małżeńskiego wywołującego skutki w sferze cywilno-prawnej.

Zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Małżeństwo w tej formie zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. Oświadczenia powinny być złożone w obecności dwóch dorosłych świadków. Cudzoziemcy nie znający języka polskiego składają oświadczenia w obecności tłumacza. Zawarcie małżeństwa następuje w urzędzie stanu cywilnego wybranym przez osoby zamierzające wstąpić w związek małżeński. W uzasadnionych przypadkach kierownik urzędu stanu cywilnego może przyjąć oświadczenia o zawarciu związku małżeńskiego poza lokalem urzędu stanu cywilnego. Małżeństwo przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego nie może być zawarte przed upływem miesiąca od dnia, kiedy osoby, które zamierzają je zawrzeć, złożyły kierownikowi urzędu stanu cywilnego pisemne zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączaających zawarcie tego małżeństwa. Jednakże kierownik urzędu stanu cywilnego może zezwolić na zawarcie małżeństwa przed upływem tego terminu, jeżeli przemawiają za tym ważne względy.

Zawarcie małżeństwa wyznaniowego wywołującego skutki cywilno-prawne. Jest możliwe tylko wówczas, gdy istnieje ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa regulująca stosunki prawne pomiędzy państwem a kościołem albo innym związkiem wyznaniowym. Obecnie małżeństwo w tej for-

mie mogą zawierać wierni Kościoła Katolickiego, Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego, Kościoła Chrześcijan Baptystów, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, Judaizmu, Kościoła Polskokatolickiego, Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, Kościoła Zielonoświątkowego. Osobom zamierzającym zawrzeć małżeństwo przed duchownym, kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy ze względu na miejsce zamieszkania jednej z osób, wydaje zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz treść złożonych przed nim oświadczeń w sprawie nazwisk małżonków i ich dzieci. Zaświadczenie to traci moc po upływie trzech miesięcy od dnia jego wydania. Wydając zaświadczenie kierownik urzędu stanu cywilnego informuje strony o dalszych czynnościach koniecznych do zawarcia małżeństwa. Małżeństwo przed duchownym zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu, a następnie kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego.

Cudzoziemiec pragnący zawrzeć związek małżeński w urzędzie stanu cywilnego, lub otrzymać zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz treść i datę złożonych przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczeń w sprawie nazwisk przyszłych małżonków i ich dzieci (niezbędne do zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej podlegającego jednocześnie prawu polskiemu) musi skompletować szereg dokumentów i uczynić zadość wymogom przewidzianym dla wszystkich nupturientów oraz wymogom stawianym wyłącznie cudzoziemcom.

UWAGA!

Wszystkie dokumenty niezbędne do zawarcia związku małżeńskiego sporządzone w języku obcym powinny być przetłumaczone na język polski przez tłumacza przysięgłego.

Dokumenty wymagane od nupturientów w urzędzie stanu cywilnego niezależnie od obywatelstwa

Osoba zamierzająca zawrzeć związek małżeński zobowiązana jest:

- przedstawić dokument stwierdzający tożsamość (w przypadku cudzoziemców może to być np. paszport wydany przez władze państwa, z którego pochodzi, karta pobytu, tymczasowe zaświadczenie tożsamości cudzoziemca),
- przedstawić skrócony odpis aktu urodzenia,
- przedstawić dowód ustania lub unieważnienia małżeństwa (jeżeli pozostawała uprzednio w związku małżeńskim), ewentualnie dowód nieistnienia małżeństwa (jeżeli toczyło się postępowanie o ustalenie nieistnienia małżeństwa),
- złożyć pisemne zapewnienie, że nie wie o istnieniu okoliczności uniemożliwiających zawarcie małżeństwa,
- złożyć zezwolenie na zawarcie małżeństwa - jeśli wymagają tego przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (zgodnie z prawem polskim nie może zawrzeć małżeństwa osoba nie mająca ukończonych lat osiemnastu. Jednakże z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny),
- przedstawić dowód uiszczenia opłaty skarbowej (obecnie opłata skarbową za sporządzenie aktu małżeństwa wynosi 84 zł).

UWAGA!

Gdyby otrzymanie wyżej wymienionych dokumentów napotykało na trudne do przezwyciężenia przeszkody sąd może zwolnić osobę zamierzającą zawrzeć małżeństwo od obowiązku przedstawienia tych dokumentów.

Dodatkowe dokumenty wymagane w urzędzie stanu cywilnego od cudzoziemców zawierających związek małżeński

Cudzoziemiec obowiązany jest złożyć dokument stwierdzający, że zgodnie z prawem właściwym może zawrzeć związek małżeński. Dokument taki wydają właściwe organy krajowe państw obcych oraz placówki dyplomatyczne i konsularne tych państw za granicą. Dokument ten co do zasady nie wymaga legalizacji przez polską placówkę konsularną lub dyplomatyczną. Kierownik urzędu stanu cywilnego może żądać jego legalizacji wyłącznie wówczas, gdy autentyczność dokumentu budzi wątpliwości. O możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej osoby jej prawo ojczyste, czyli prawo kraju, którego jest ona obywatelem. W przypadku obywatela polskiego zdolność do zawarcia małżeństwa zawsze oceniana będzie w świetle prawa polskiego. W myśl *ustawy o obywatelstwie polskim* - obywatel polski nie może być jednocześnie uznawany za obywatela innego państwa. Zaś zgodnie z prawem prywatnym międzynarodowym „Jeśli ustawa przewiduje właściwość prawa ojczystego, obywatel polski podlega prawu polskiemu, chociażby prawo innego państwa uznawało go za obywatela tego państwa”. Możliwość zawarcia małżeństwa przez cudzoziemca, który ma obywatelstwo dwóch lub więcej państw, ocenia się na podstawie prawa tego państwa, z którym jest on najściślej związany. Bezpaństwowiec oraz osoba, której obywatelstwa nie można ustalić, jeśli mieszka za granicą, składa zaświadczenie wydane przez państwo zamieszkania.

UWAGA!

Cudzoziemiec nie posiadający obywatelstwa żadnego państwa, mający miejsce zamieszkania w Polsce nie przedstawia wyżej wymienionych zaświadczeń.

Zdolność cudzoziemca do zawarcia związku małżeńskiego powinna być oceniana nie tylko w świetle jego prawa ojczystego, ale również z punktu widzenia zgodności tego prawa z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli w wyniku zastosowania klauzuli porządku publicznego zostanie wyeliminowane prawo ojczyste cudzoziemca, w jego miejsce wchodzi odpowiednio przepisy prawa polskiego.

Zwolnienie od przedstawienia dokumentu stwierdzającego, że zgodnie z właściwym prawem może zawrzeć związek małżeński

Zwolnienia dokonuje sąd rejonowy. W trakcie postępowania sąd ustala, czy cudzoziemiec ma możliwość zawarcia małżeństwa w świetle swojego prawa ojczystego:

- jeżeli otrzymanie dokumentu napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody;
- jeżeli zastosowanie się do takiego dokumentu naruszałoby podstawowe zasady porządku prawnego RP.

Zakaz zawierania małżeństw z cudzoziemcami, przewidziany przez prawo ojczyste osoby zamierzającej zawrzeć związek małżeński, nie stanowi przeszkody do zwolnienia takiego cudzoziemca przez sąd od złożenia kierownikowi urzędu stanu cywilnego dowodu zdolności do zawarcia małżeństwa według tego prawa.

Akt małżeństwa zawartego przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego sporządza się niezwłocznie po jego zawarciu. Podstawą sporządzenia aktu małżeństwa zawartego przed duchownym jest przekazanie przez duchownego - kierownikowi urzędu stanu cywilnego właściwemu ze względu na miejsce zawarcia małżeństwa - zaświadczenia stwierdzającego, że oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński zostały złożone w jego obecności. Zaświadczenie to podpisują: duchowny, małżonkowie i dwaj pełnoletni świadkowie. Powyższe zaświadczenie wraz z zaświadczeniem wystawionym przez kierownika urzędu stanu cywilnego stwierdzającym brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa duchowny przekazuje do urzędu stanu cywilnego przed upływem pięciu dni od zawarcia małżeństwa. Akt małżeństwa sporządza się niezwłocznie, nie później jednak niż w następnym dniu roboczym, po dniu, w którym do urzędu stanu cywilnego zostały doręczone w/w dokumenty.

UWAGA!

Po sporządzeniu aktu małżeństwa, na wniosek osób zawierających małżeństwo, kierownik urzędu stanu cywilnego wydaje bezpłatnie 3 odpisy skrócone tego aktu.

Wpisanie zagranicznego aktu stanu cywilnego do polskich ksiąg

Akt stanu cywilnego sporządzony za granicą może być wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego. Wpisanie treści aktu stanu cywilnego sporządzonego za granicą do polskich ksiąg dokonuje się w urzędzie stanu cywilnego miejsca zamieszkania wnioskodawcy lub ostatniego miejsca zamieszkania tej osoby w kraju, a w braku takiej podstawy w urzędzie stanu cywilnego właściwym dla miasta stołecznego Warszawy.

Aby możliwe było dokonanie omawianego wpisu konieczne są następujące dokumenty:

- wniosek o wpis zagranicznego aktu stanu cywilnego (wzór wniosku znajduje się na stronach urzędów stanu cywilnego),
- oryginał aktu stanu cywilnego, który podlega wpisaniu (względnie kserokopia potwierdzona przez organ, który sporządził akt), wraz z jego urzędowym tłumaczeniem dokonany przez tłumacza przysięgłego lub polskiego konsula,
- dowód zapłaty należnej opłaty skarbowej (obecnie opłata ta wynosi 50 zł).
- dokument potwierdzający tożsamość cudzoziemca – do wglądu.

3.

Pomoc integracyjna

Kwestie związane z przyznawaniem i udzielaniem pomocy integracyjnej zawarte są w **ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej** (Dz. U. z 2008 r. Nr 115. poz. 728 ze zm.).

Wniosek o przyznanie tzw. pomocy integracyjnej

Cudzoziemiec, który uzyskał w Polsce status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą może otrzymać pomoc mającą na celu wspieranie procesu integracji. W tym celu powinien złożyć wniosek o przyznanie pomocy integracyjnej w terminie **60 dni** od dnia uzyskania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, do starosty właściwego ze względu na swoje miejsce zamieszkania, za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie (PCPR).

Wniosek taki obejmuje również małoletnie dzieci oraz małżonka, jeżeli oni także posiadają status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą w Polsce.

Wniosek powinien zawierać:

- 1) pisemną deklarację o zamiarze zamieszkania na terenie województwa, w którym cudzoziemiec ubiega się o przyznanie pomocy integracyjnej;
- 2) pisemne oświadczenie, że z podobnym wnioskiem nie zwrócił się na terenie innego województwa;
- 3) pisemne oświadczenie o gotowości przystąpienia do uzgodnionego programu integracji (czyli, że cudzoziemiec będzie wypełniał swoje obowiązki wynikające z tego programu).

Posiadając **status uchodźcy** na terenie RP do wniosku o przyznanie pomocy integracyjnej należy dołączyć kopie: decyzji o nadaniu statusu uchodźcy, dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej oraz karty pobytu.

W przypadku posiadania **ochrony uzupełniającej**, do wniosku dołącza się kopie: decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy, w której udzielono ochrony uzupełniającej oraz kartę pobytu wydaną w związku z udzieleniem ochrony uzupełniającej.

Są to podstawowe dokumenty, które muszą być dostarczone pracownikowi PCPR. Może on jednak poprosić o dostarczenie również innych dokumentów przydatnych przy opracowywaniu programu integracji. Wniosek składa się w języku polskim osobiście lub drogą pocztową.

UWAGA!

Na złożenie wniosku jest tylko 60 dni od uzyskania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej na terytorium RP. Należy więc jak najwcześniej postarać się o przygotowanie wszystkich koniecznych dokumentów. Jeśli z przyczyn niezależnych od cudzoziemca, leżących po stronie organu administracji nie posiada on wszystkich dokumentów (np.: złożył wniosek o wydanie karty pobytu, zaraz po otrzymaniu decyzji o przyznaniu ochrony, jednak nie otrzymał jej jeszcze), a zbliża się koniec terminu do złożenia wniosku o pomoc integracyjną należy poinformować o tym pracownika PCPR. Nie warto czekać z tym do ostatniego dnia, bo wtedy może okazać się, że jest już za późno i pomoc integracyjna nie zostanie przyznana.

Pomoc integracyjna przysługuje począwszy od miesiąca kalendarzowego, w którym został złożony wniosek. Jeśli cudzoziemiec przebywa w ośrodku dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statu-

su uchodźcy, pomoc będzie przysługiwała począwszy od miesiąca kalendarzowego, w którym opuści on ośrodek.

UWAGA!

Pomoc integracyjna nie przysługuje cudzoziemcowi będącemu małżonkiem obywatela polskiego.

Pomocy integracyjnej dla cudzoziemca udziela się na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy i obejmuje ona:

- 1) świadczenia pieniężne w wysokości od 446 zł do 1175 zł miesięcznie na osobę przeznaczone na:
 - utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe;
 - pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego;
- 2) opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne;
- 3) pracę socjalną;
- 4) poradnictwo specjalistyczne, w tym poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne;
- 5) udzielanie informacji oraz wsparcia w kontaktach z innymi instytucjami, w szczególności z instytucjami rynku pracy, ze środowiskiem lokalnym oraz organizacjami pozarządowymi;
- 6) inne działania wspierające proces integracji cudzoziemca.

Pomoc dla cudzoziemca jest realizowana w ramach **indywidualnego programu integracji**, uzgodnionego między powiatowym centrum pomocy rodzinie a cudzoziemcem. Program ten określa wysokość, zakres i formy pomocy, w zależności od indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca i jego rodziny.

Obowiązki w ramach indywidualnego programu integracyjnego

Indywidualny program integracji określa także obowiązki:

- 1) powiatowego centrum pomocy rodzinie do:
 - udzielania cudzoziemcowi informacji dotyczącej pomocy określonej w programie oraz warunkach jej wstrzymania lub odmowy udzielenia;
 - współdziałania z cudzoziemcem oraz wspierania go w kontaktach ze środowiskiem lokalnym, w tym w nawiązaniu kontaktu z właściwym dla miejsca zamieszkania cudzoziemca ośrodkiem pomocy społecznej;
 - pomocy w uzyskaniu możliwości zamieszkania, w tym w miarę możliwości w mieszkaniu chronionym;
 - prowadzenia z cudzoziemcem pracy socjalnej;
 - innych uzgodnionych z cudzoziemcem działań wynikających z indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca;
 - wskazania pracownika, uzgadniającego z cudzoziemcem program oraz wspierającego cudzoziemca w okresie realizacji tego programu.
- 2) cudzoziemca do:
 - zameldowania się w miejscu zamieszkania;
 - zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy w terminie ustalonym w programie oraz aktywnego poszukiwania pracy;
 - obowiązkowego uczestnictwa w kursach języka polskiego w przypadku, gdy zachodzi taka potrzeba;
 - współdziałania oraz kontaktowania się z pracownikiem PCPR w ustalonych terminach, nie rzadziej jednak niż 2 razy w miesiącu;
 - innych uzgodnionych z pracownikiem PCPR działań wynikających z indywidualnej sytuacji
 - przestrzegania zobowiązań przyjętych w programie.

Powiatowe centrum pomocy rodzinie przekazuje wojewodzie uzgodniony z cudzoziemcem program wraz z przewidywanymi kosztami jego realizacji. Wojewoda po zaakceptowaniu przedstawionego programu przekazuje środki na jego realizację.

Miejsce zamieszkania

Powiatowe centrum pomocy rodzinie współdziała z właściwym wojewodą i gminą w sprawie udzielenia pomocy w uzyskaniu możliwości zamieszkania, uwzględniając w miarę możliwości wybór miejsca zamieszkania dokonany przez cudzoziemca.

UWAGA!

Rezygnacja z zamieszkania na terenie danego województwa w okresie 12 miesięcy trwania indywidualnego programu oznacza rezygnację z realizacji programu, w związku z czym świadczenia zostaną wstrzymane.

Zmiana miejsca zamieszkania w okresie trwania indywidualnego programu dopuszczalna jest tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach, w szczególności:

- podjęcia pracy z możliwością zamieszkania na terenie innego powiatu;
- uzyskania mieszkania na terenie innego powiatu;
- łączenia rodzin cudzoziemców, jeżeli istnieje możliwość wspólnego zamieszkania;
- konieczności zapewnienia specjalistycznego leczenia, wymagającego zmiany miejsca zamieszkania cudzoziemca lub członka jego rodziny.

W przypadku wystąpienia jednej z wyżej wymienionych okoliczności, należy złożyć w powiatowym centrum pomocy rodzinie oświadczenia i dokumenty potwierdzające zaistniałą sytuację. W razie zmiany miejsca zamieszkania realizację programu przejmuje powiat właściwy ze względu na nowe miejsce zamieszkania cudzoziemca.

Wstrzymanie pomocy integracyjnej

Pomoc integracyjna może zostać wstrzymana w przypadku:

- uporczywego, zawinionego niewykonywania przez cudzoziemca zobowiązań przyjętych w programie, w tym nieusprawiedliwionej nieobecności na kursach nauki języka polskiego - przez okres do 30 dni;
- wykorzystywania pomocy w sposób niezgodny z celem, na jaki została przyznana - przez okres do 30 dni;
- udzielania przez cudzoziemca nieprawdziwych informacji o swojej sytuacji życiowej - do czasu wyjaśnienia okoliczności udzielenia takich informacji;
- upływu 30 dni pobytu cudzoziemca w zakładzie opieki zdrowotnej - do czasu opuszczenia przez niego zakładu (tzn. że w razie przebywania w szpitalu dłużej niż 30 dni, do czasu opuszczenia szpitala cudzoziemiec nie będzie otrzymywał pomocy integracyjnej);
- wszczęcia przeciwko cudzoziemcowi postępowania karnego - do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

Pracownik PCPR występuje do kierownika centrum pomocy o przywrócenie wstrzymanej pomocy niezwłocznie po powzięciu informacji o ustaniu przesłanek wstrzymujących pomoc.

Odmowa udzielania pomocy integracyjnej

W przypadku, gdy po upływie okresu wstrzymania pomocy nie ustały przyczyny, o których mowa wyżej, odmawia się udzielania pomocy.

Odmowa udzielania pomocy następuje ponadto w przypadku, gdy:

- cudzoziemiec, wobec którego jest kontynuowana uprzednio wstrzymana pomoc, ponownie nie wypełnia postanowień indywidualnego programu integracji;
- cudzoziemiec został skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione umyślnie;
- cudzoziemiec został pozbawiony statusu uchodźcy lub cofnięto mu ochronę uzupełniającą.

4. Pomoc socjalna

Kwestie związane z przyznawaniem i realizacją pomocy socjalnej uregulowane są w **ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej** (Dz. U. z 2008 r. Nr 115. poz. 728 ze zm.).

Pomoc socjalna przysługuje zarówno osobom, które uzyskały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, jak i zgodę na pobyt tolerowany w Polsce. Osób, które posiadają **zgodę na pobyt tolerowany** na terytorium RP dotyczy jednak w ograniczonym zakresie. Osobom tym przysługuje wyłącznie prawo do pomocy w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego.

UWAGA!

Należy pamiętać, że osoby objęte indywidualnym programem integracji mogą się ubiegać o pomoc socjalną, przyznaną na zasadach ogólnych (tak jak obywatelom Polski), dopiero po zakończeniu realizacji programu integracji.

Pomoc socjalna udzielana jest w szczególności z powodu:

1. ubóstwa,
2. sieroctwa,
3. bezdomności,
4. bezrobocia,
5. niepełnosprawności,
6. długotrwałej lub ciężkiej choroby,
7. przemocy w rodzinie,
8. potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
9. bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
10. braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży,
11. trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
12. alkoholizmu lub narkomanii,
13. zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
14. klęski życiowej lub ekologicznej
15. potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi.

Z pomocy społecznej można uzyskać wsparcie w formie świadczeń niepieniężnych oraz świadczeń pieniężnych.

Świadczenia niepieniężne

Są to (art. 36 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej):

- praca socjalna,
- bilet kredytowany,
- składki na ubezpieczenie społeczne,
- składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie,
- sprawienie pogrzebu,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencja kryzysowa,
- schronienie,

- posiłek,
- niezbędne ubranie,
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i w ośrodkach wsparcia,
- mieszkanie chronione,
- pobyt i usługi w domu pomocy społecznej,
- opieka i wychowanie w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych,
- szkolenia, poradnictwo rodzinne i terapia rodzinna prowadzone przez ośrodki adopcyjno-opiekuńcze.

Świadczenia pieniężne

O świadczenia pieniężne mogą się ubiegać wyłącznie:

- osoba samotnie gospodarująca, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, czyli kwoty 477 zł,
- osoba w rodzinie, której dochód na osobę nie przekracza kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, czyli kwoty 351 zł,
- rodzina, której dochód nie przekracza sumy kwot kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Dochód to suma wszystkich przychodów członków rodziny z miesiąca poprzedzającego ten, w którym składany jest wniosek o przyznanie pomocy, albo - w przypadku utraty dochodów - z miesiąca złożenia wniosku, pomniejszona o:

- miesięczne obciążenie podatkiem od osób fizycznych,
- składki na ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia społeczne,
- alimenty wypłacane na rzecz innych osób.

Do dochodu nie wlicza się jednak:

- alimentów świadczonych przez osoby w rodzinie na rzecz innych osób,
- jednorazowych świadczeń socjalnych,
- świadczeń w naturze,
- świadczenia pieniężnego w postaci składki na ubezpieczenia społeczne opłacanej przez ośrodki pomocy społecznej,
- dochodu z prac społecznie użytecznych.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach pomoc finansową mogą uzyskać osoby lub rodziny, których dochód przekracza wspomniane kryterium dochodowe. Jest to pomoc w postaci zasiłku celowego, zasiłku okresowego lub pomocy rzeczowej. Przyznawana jest pod warunkiem zwrotu części lub całości udzielonej pomocy. Obowiązek zwrotu otrzymanych świadczeń ma miejsce tylko wtedy, gdy dochód na osobę w rodzinie osoby zobowiązanej do zwrotu, przekracza kwotę kryterium dochodowego.

Świadczenia pieniężne to:

- zasiłek stały,
- zasiłek okresowy,
- zasiłek celowy,
- specjalny zasiłek celowy,
- zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie,
- pomoc dla rodzin zastępczych,
- pomoc na usamodzielnienie oraz kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Zasiłek stały

Zasiłek stały przysługuje:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Cudzoziemiec może starać się o ten zasiłek, jeśli nie może pracować ze względu na wiek lub niepełnosprawność. Starając się o zasiłek stały należy przedstawić dokumenty potwierdzające niezdolność do pracy, czyli np. orzeczenie o niepełnosprawności.

Zasiłek stały **nie przysługuje** w przypadku:

- posiadania prawa do pobierania renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka albo
- utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania.

Zasiłek okresowy

Zasiłek okresowy przysługuje osobom i rodzinom, których środki finansowe nie wystarczają na pokrycie podstawowych potrzeb życiowych w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie lub brak możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (np. renty). Starając się o zasiłek z wyżej wymienionych powodów należy przedstawić odpowiednie dokumenty potwierdzające chorobę, niepełnosprawność, wysokość poniesionych kosztów leczenia.

UWAGA!

W przypadku ubiegania się o zasiłek okresowy z powodu bezrobocia, cudzoziemiec jest zobowiązany do aktywnego poszukiwania pracy (nie wystarczy samo zarejestrowanie się w urzędzie pracy!) i podjęcia każdej pracy niezależnie od kwalifikacji (wyjątek: można odmówić podjęcia pracy tylko wtedy, gdy nie pozwala jej wykonywać stan zdrowia).

Zasiłek celowy

Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, czyli np. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opatu, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu.

W wyjątkowych przypadkach osobie lub rodzinie może zostać przyznany **specjalny zasiłek celowy**, który nie podlega zwrotowi.

Procedura ubiegania się o przyznanie świadczeń z pomocy społecznej

Aby uzyskać pomoc społeczną należy złożyć odpowiedni wniosek w **ośrodku pomocy społecznej właściwym ze względu na miejsce zamieszkania**. Może się też zdarzyć, że pracownik ośrodka pomocy społecznej sam (bez wniosku) stwierdzi, że sytuacja wymaga udzielenia pomocy.

Aby ustalić, czy cudzoziemcowi należy się pomoc, pracownik socjalny przeprowadza **wywiad środowiskowy** w miejscu zamieszkania. Wywiad przeprowadzany jest w terminie 14 dni od wszczęcia postępowania, a w sprawach niecierpiących zwłoki w ciągu 2 dni. W czasie tego wywiadu pracownik socjalny pyta o sytuację rodzinną i majątkową, więc można wcześniej przygotować wszystkie **dokumenty**, które świadczą o sytuacji (np.: dokument tożsamości – karta pobytu, decyzja o przyznaniu statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, zaświadczenie o uczęszczaniu dzieci do szkoły, orzecz-

nie o niepełnosprawności, zaświadczenie pracodawcy o wysokości wynagrodzenia lub z urzędu pracy o posiadaniu statusu bezrobotnego).

Przyznanie świadczeń pieniężnych następuje w drodze **decyzji administracyjnej** (z wyjątkiem udzielenia pomocy w formie pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego oraz biletu kredytowanego). Decyzja powinna być wydana w terminie **miesiąca od dnia wszczęcia postępowania**. W przypadku, gdy ośrodek pomocy społecznej będzie potrzebował więcej czasu na rozpatrzenie sprawy, poinformuje o tym na piśmie i wskaże nowy termin.

Decyzja odmowna może zapaść w przypadku:

- odmowy złożenia oświadczenia o dochodach i stanie majątkowym,
- stwierdzenia złego gospodarowania posiadanymi środkami lub przyznaną pomocą,
- braku współpracy z pracownikiem socjalnym przy rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej,
- nieuzasadnionej odmowy podjęcia pracy (w przypadku bezrobotnego) lub podjęcia leczenia odwykowego w zakładzie lecznictwa odwykowego (w przypadku osoby uzależnionej),
- stwierdzenia różnicy pomiędzy udokumentowaną wysokością dochodu, a rzeczywistą sytuacją majątkową, wskazującej na to, iż cudzoziemiec sam jest w stanie poradzić sobie z trudną sytuacją życiową.

Decyzja o przyznaniu świadczeń może zostać uchylona lub zmieniona na niekorzyść cudzoziemca bez jego zgody, gdy:

- zmienia się przepisy prawa,
- zmieni się sytuacja osobista lub majątkowa cudzoziemca,
- cudzoziemiec pobierze nienależne świadczenie oraz
- w przypadkach, w których następuje odmowa przyznania świadczeń (wyżej opisane).

Cudzoziemiec ma prawo do wniesienia **odwołania** od decyzji, z której nie jest zadowolony. Odwołanie wnosi się do Samorządowego Kolegium Odwoławczego za pośrednictwem organu, który wydał decyzję, w terminie 14 dni od dnia otrzymania tej decyzji.

UWAGA!

Cudzoziemiec przez cały czas ma obowiązek współpracy z pracownikiem ośrodka pomocy społecznej oraz informowania go o wszelkich zmianach dotyczących sytuacji osobistej, rodzinnej i majątkowej. Jeżeli zostanie on wprowadzony w błąd, może to oznaczać nieuzyskanie świadczeń lub utratę ich, albo zwrot wszystkiego, co zostało nienależnie pobrane.

5. Świadczenia rodzinne

Kwestie związane z przyznawaniem świadczeń rodzinnych reguluje **ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 35, poz. 305 ze zm.).

Prawo do świadczeń rodzinnych przysługuje rodzinom będącym w trudnej sytuacji finansowej. Ubiegać się o tego rodzaju pomoc mogą cudzoziemcy, którzy uzyskali w Polsce status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą oraz przebywają na terytorium RP wraz ze swoją rodziną przez okres zasiłkowy, w którym otrzymują świadczenia rodzinne. Zaznaczyć należy, że czasowe przebywanie poza terytorium Polski nie pozbawia prawa do zasiłku rodzinnego.

Do świadczeń rodzinnych należą:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia opiekuńcze, czyli zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- zapomoga wypłacana przez gminy.

Świadczenia rodzinne są wypłacane przez gminę. Co do zasady ustalaniem prawa do świadczeń oraz ich wypłatą zajmują się ośrodki pomocy społecznej. Czasem jednak, w większych miastach, jest w tym celu powoływany specjalny wydział urzędu gminy.

Prawo do świadczeń rodzinnych (z wyjątkiem zasiłku pielęgnacyjnego oraz jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka) uzależnione jest od kryterium dochodowego, czyli od wysokości dochodu osiąganego przez rodzinę.

Zasiłek rodzinny

Osobami uprawnionymi do uzyskania zasiłku rodzinnego są:

- rodzice lub jedno z rodziców,
- opiekun prawny dziecka,
- opiekun faktyczny dziecka,
- osoba ucząca się.

Zasiłek ten przysługuje rodzicom albo opiekunowi faktycznemu lub prawnemu dziecka do ukończenia przez dziecko:

- 18 roku życia,
- nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia,
- 24 roku życia w przypadku kontynuowania nauki w szkole przez osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym lub umiarkowanym oraz
- osobie uczącej się w szkole lub szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.

Wyróżniamy następujące dodatki do zasiłku rodzinnego:

- z tytułu urodzenia dziecka,
- z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- z tytułu samotnego wychowywania dziecka,
- z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,

- z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego,
- z tytułu rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

UWAGA!

Nie można nabyć prawa do żadnego dodatku do zasiłku rodzinnego, jeśli nie przysługuje prawo do pobierania samego zasiłku.

Świadczenia opiekuńcze

Świadczenia opiekuńcze to zasiłek pielęgnacyjny oraz świadczenie pielęgnacyjne. Są one przyznawane osobom, które ze względu na wiek lub niepełnosprawność (własną lub dziecka) wymagają dodatkowego wsparcia finansowego.

Zasiłek pielęgnacyjny

Jego przyznanie uzależnione jest wyłącznie od wieku lub stanu zdrowia osoby niepełnosprawnej w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji i przysługuje **niezależnie od wysokości dochodów w rodzinie**.

Osoby uprawnione do pobierania tego zasiłku to:

- niepełnosprawne dziecko,
- niepełnosprawny w wieku powyżej lat 16, jeżeli ma orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- niepełnosprawny w wieku powyżej lat 16, jeżeli ma orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, pod warunkiem, że niepełnosprawność (bez określenia stopnia) powstała przed ukończeniem 21 lat,
- osoba, która ukończyła 75 lat.

Zasiłek pielęgnacyjny **nie przysługuje** osobie przebywającej w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie, jeżeli pobyt osoby i udzielane przez tę instytucję świadczenia częściowo lub w całości finansowane są z budżetu państwa albo z Narodowego Funduszu Zdrowia. Zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje także osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego. **Obecnie kwota zasiłku wynosi 153 zł.**

Świadczenie pielęgnacyjne

Jest ono uzależnione od wysokości dochodu w rodzinie.

Przysługuje: matce, ojcu lub opiekunowi faktycznemu, jeżeli nie podejmują oni lub zrezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, by sprawować opiekę nad dzieckiem, które posiada:

- orzeczenie o niepełnosprawności ze wskazaniem na konieczność stałej lub długotrwałej opieki albo pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz koniecznością stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w jego leczeniu, rehabilitacji i edukacji,
- orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje w wysokości 520 zł miesięcznie.

Natomiast świadczenie pielęgnacyjne przysługujące za niepełne miesiące kalendarzowe wypłaca się w wysokości 1/30 świadczenia pielęgnacyjnego za każdy dzień. Należną kwotę świadczenia zaokrągla się do 10 groszy w górę.

Świadczenie pielęgnacyjne **nie przysługuje**, jeżeli:

- osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do emerytury, renty, renty socjalnej, zasiłku stałego, zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego,
- osoba wymagająca opieki, która:
 - a) pozostaje w związku małżeńskim,
 - b) została umieszczona w rodzinie zastępczej, w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym i korzysta w nim z całodobowej opieki albo w związku z koniecznością kształcenia lub rehabilitacji w placówce zapewniającej całodobową opiekę przez co najmniej 5 dni w tygodniu, z wyjątkiem zakładów opieki zdrowotnej;
- osoba w rodzinie ma ustalone prawo do wcześniejszej emerytury na to dziecko;
- osoba w rodzinie ma ustalone prawo do dodatku do zasiłku rodzinnego albo do świadczenia pielęgnacyjnego na to lub na inne dziecko w rodzinie.

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka

Zapomoga przysługuje: ojcu, matce, opiekunowi prawnemu lub opiekunowi faktycznemu - w przypadku urodzenia się dziecka. Przyznanie tego świadczenia **nie zależy** od wysokości osiąganego dochodu.

Wniosek o wypłatę jednorazowej zapomogi w wysokości **1000 zł** składa się w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka, a w przypadku gdy wniosek dotyczy dziecka objętego opieką prawną, opieką faktyczną albo dziecka przysposobionego - w terminie 12 miesięcy od dnia objęcia dziecka opieką albo przysposobienia. Wniosek złożony po terminie pozostawia się bez rozpoznania.

Zapomoga wypłacana przez gminy

Rada gminy w drodze uchwały może przyznać zamieszkałym na terenie jej działania osobom jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka. Szczegółowe zasady udzielania zapomogi określa uchwała rady gminy, a wypłaty zapomóg finansowane są ze środków własnych gminy.

6. Opieka zdrowotna

Kwestie związane z opieką zdrowotną w Polsce reguluje **ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych** (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 ze zm.).

Obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne

Świadczenia opieki zdrowotnej udzielane są w zakładach opieki zdrowotnej, do których zaliczamy:

- szpitale,
- pogotowie ratunkowe,
- przychodnie,
- ośrodki zdrowia,
- poradnie
- praktyki lekarskie.

Osoba ubezpieczona może bezpłatnie skorzystać z pomocy w zakładzie opieki zdrowotnej, jeżeli ten zakład ma podpisaną umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia (NFZ).

Obowiązek ubezpieczenia dotyczy m. in.:

- osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę,
- osób pracujących w ramach umowy zlecenia (wykonywanie pracy w ramach umowy o dzieło nie pociąga za sobą obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego!),
- bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy,
- uczniów i studentów,
- cudzoziemców objętych programem mającym na celu wspieranie procesu integracji,
- osób prowadzących działalność gospodarczą,
- osób pobierających zasiłek stały z pomocy społecznej.

Z obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego zwolnieni są następujący członkowie rodziny osoby ubezpieczonej:

- dzieci do ukończenia 18 roku życia, a w przypadku kontynuowania nauki do ukończenia 26 roku życia,
- osoby bezrobotne, nie ubezpieczone z innego tytułu,
- mąż/żona.

Wyżej wymienione osoby korzystają ze świadczeń na podstawie ubezpieczenia członka swojej rodziny.

Obowiązek zgłoszenia do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych osoby podlegającej ubezpieczeniu spoczywa na pracodawcy tej osoby, urzędzie pracy lub innej jednostce wypłacającej świadczenie, z którym związane jest obowiązkowe ubezpieczenie.

Dobrowolne ubezpieczenie zdrowotne

Osoba, która nie jest objęta obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym sama może się ubezpieczyć zawierając umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia. Umowę o dobrowolnym ubezpieczeniu zawiera się w wojewódzkim oddziale NFZ lub w jego delegaturze.

UWAGA!

Osoba ubezpieczona ma obowiązek zgłosić do NFZ członków rodziny. Jeśli tego nie zrobi, podlega karze grzywny.

Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej przysługuje również przez 30 dni po wygaśnięciu obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego.

Dowody ubezpieczenia

Dowodem potwierdzającym prawo ubezpieczonego do świadczeń opieki zdrowotnej oraz umożliwiającym potwierdzenie wykonania świadczeń opieki zdrowotnej jest **karta ubezpieczenia zdrowotnego**. Może ona pełnić również funkcję Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego. Jest to karta typu elektronicznego. Pierwsza jest wydawana bezpłatnie, jednak w przypadku jej utraty, wydanie kolejnej podlega opłacie.

Do czasu otrzymania karty ubezpieczenia zdrowotnego z NFZ dowodem ubezpieczenia może być:

- legitymacja ubezpieczeniowa,
- odcinek renty lub emerytury,
- legitymacja studencka,
- legitymacja uczniowska,
- zaświadczenie o opłaceniu składek ubezpieczeniowych,
- umowa z NFZ i dowód opłaty składki (w przypadku osób korzystających z dobrowolnego ubezpieczenia).

Aby skorzystać z pomocy zakładu opieki zdrowotnej należy przedstawić dokument potwierdzający ubezpieczenie zdrowotne. W nagłych przypadkach, kiedy przedstawienie dowodu ubezpieczenia nie jest możliwe, a konieczne jest szybkie udzielenie pomocy, dokument taki należy donieść do zakładu opieki zdrowotnej, w którym udzielono pomocy, co do zasady, w terminie 7 dni.

Lekarze

Z problemami zdrowotnymi w pierwszej kolejności należy zgłaszać się do **lekarza rodzinnego**. Jest to lekarz, którego można sobie wybrać w dowolnym ośrodku zdrowia, a jeśli nie jest się zadowolonym z jego usług, można zrezygnować i wybrać nowego lekarza rodzinnego. Nie trzeba podawać powodów rezygnacji. Lekarza można zmieniać dowolną ilość razy, ale tylko dwa razy w ciągu roku można dokonać tego bezpłatnie. W przypadku kolejnych zmian należy uiścić opłatę w wysokości 80 zł.

Lekarz rodzinny:

- co do zasady decyduje o sposobach leczenia,
- może skierować do lekarza specjalisty lub do szpitala,
- wnioskuję o wysłanie na leczenie uzdrowiskowe (sanatorium),
- wnioskuję o ulgowe przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- wykonuje szczepienia ochronne, w tym dzieci i młodzieży.

Jeśli lekarz rodzinny stwierdzi, że zachodzi konieczność wykonania dodatkowych badań lub uzasadnione jest leczenie szpitalne, wystawia odpowiednie **skierowanie**.

W przypadku skierowań do lekarza specjalisty, wyróżniamy dwa ich rodzaje:

- na konsultacje – uprawnia do jednorazowej wizyty u lekarza specjalisty,
- na leczenie lub kontynuowanie leczenia – ważne do chwili zakończenia leczenia przez specjalistę.

Bezpłatnie i bez skierowania można leczyć się u:

- ginekologa i położnika,
- dentysty,
- okulisty,
- onkologa,
- dermatologa,
- wenerologa,
- psychiatry.

Skierowanie nie jest także wymagane w nagłych przypadkach.

Leki i recepty

Niektóre lekarstwa można nabyć wyłącznie po przedstawieniu w aptecce **recepty** wystawionej przez lekarza.

Termin realizacji recepty (czyli termin, w którym można wykupić lekarstwa) nie może przekroczyć **30 dni** od daty jej wystawienia.

Wyjątek stanowią:

- recepta na antybiotyki – termin realizacji recepty to 7 dni od daty jej wystawienia,
- recepta na leki lub wyroby medyczne sprowadzane z zagranicy dla użytkowników indywidualnych – termin realizacji recepty wynosi 120 dni od jej wystawienia,
- recepta na preparaty immunologiczne, wytwarzane dla indywidualnego pacjenta – termin realizacji wynosi 90 dni od jej wystawienia.

W przypadku, gdy lek przepisany przez lekarza jest bardzo drogi, można poprosić pracownika apteki o polecenie innego, tańszego leku, który jednak ma takie samo działanie, dawkę i postać, jak przepisany. Nie dotyczy to sytuacji, gdy lekarz dokona na receptce adnotacji wskazującej na niemożność zamiany przepisanego leku.

Prawa pacjenta

Podstawowe prawa pacjenta, to prawo do:

- pełnej informacji o stanie zdrowia,
- wyrażenia zgody na udzielenie niektórych świadczeń zdrowotnych lub ich odmowy,
- intymności w trakcie korzystania ze świadczeń zdrowotnych,
- pomocy medycznej w stanach nagłych.

W przypadku naruszenia praw pacjenta, można złożyć **skargę na zakład opieki zdrowotnej**.

Skargę można wnieść do:

- kierownika zakładu opieki zdrowotnej,
- Okręgowej Izby Lekarskiej – jeśli naruszenia praw dopuścił się lekarz,
- Okręgowej Izby Pielęgniarek i Położnych – jeśli naruszenie jest spowodowane działalnością pielęgniarki lub położnej,
- Biura Praw Pacjenta – działa przy Ministrze Zdrowia (Biuro Praw Pacjenta, ul. Długa 30/40, 00-238 Warszawa).

Osoby niepełnosprawne

W celu uzyskania pomocy z tytułu niepełnosprawności należy uzyskać w Polsce **orzeczenie o niepełnosprawności**. Niestety żadne przywiezione z kraju pochodzenia zaświadczenia nie zostaną uznane.

W Polsce istnieją dwa rodzaje orzecznictwa: dla celów rentowych oraz dla celów pozarentowych.

Orzecznictwo dla celów rentowych prowadzone jest przez lekarzy orzeczników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) oraz komisje lekarskie ZUS. Orzeczenia te oceniają zdolność do podjęcia pracy i są podstawą do uzyskania świadczeń w postaci renty lub emerytury. Orzeczenie dla celów rentowych wydaje jednostka ZUS odpowiednia ze względu na miejsce zameldowania osoby zwracającej się z wnioskiem o wydanie orzeczenia.

Występują trzy kategorie niezdolności do pracy:

- całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji,
- całkowita niezdolność do pracy,
- częściowa niezdolność do pracy.

Niepełnosprawność można orzec:

- okresowo, na nie dłużej niż 5 lat, jeżeli istnieje możliwość odzyskania zdolności do pracy,
- trwale, jeżeli nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem 5 lat.

Orzecznictwo dla celów pozarentowych prowadzą powiatowe zespoły do orzekania o niepełnosprawności. Orzeczenia te stanowią podstawę do ubiegania się o dodatkowe świadczenia dla osób niepełnosprawnych, takich jak zasiłek pielęgnacyjny lub ulgowe przejazdy środkami komunikacji publicznej. Od orzeczeń ZUS różnią się tym, że wskazują na przyczyny niepełnosprawności, co pozwala na korzystanie z ulg i uprawnień przysługujących ze względu na charakter niepełnosprawności.

Wyróżniamy **trzy stopnie niepełnosprawności**:

- znaczny – przyznawany osobie, która ma naruszoną sprawność organizmu, jest niezdolna do pracy albo zdolna do pracy wyłącznie w warunkach pracy chronionej i wymagającej stałej lub długotrwałej opieki oraz pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji,
- umiarkowany – przyznawany osobie z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolnej do pracy albo zdolnej do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającej czasowej lub częściowej pomocy innych osób,
- lekki – przyznawany osobie, która ma naruszoną sprawność organizmu, powodującą w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy lub osobie mającej naruszoną sprawność organizmu dającą się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

7.

Praca w Polsce

Co do zasady cudzoziemcy mogą wykonywać pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli posiadają zezwolenie na pracę wydane przez wojewodę właściwego ze względu na siedzibę pracodawcy.

Z obowiązku tego są zwolnieni m.in. cudzoziemcy:

- posiadający status uchodźcy nadany w Rzeczypospolitej Polskiej,
- którym udzielono ochrony uzupełniającej w Rzeczypospolitej Polskiej,
- posiadający zgodę na pobyt tolerowany w Rzeczypospolitej Polskiej.

Status osoby bezrobotnej

Zgodnie z **ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy** (Dz. U. 2008, Nr 69, poz. 415) prawo do rejestracji w Urzędzie Pracy (UP) jako osoby bezrobotne (na tych samych zasadach, co obywatele polscy) mają cudzoziemcy, którzy zamierzają wykonywać lub wykonują pracę na terytorium Polski oraz posiadają status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt tolerowany lub ubiegają się w Polsce o status uchodźcy posiadając zaświadczenie wydane przez Szefa UDSC stanowiące podstawę do wykonywania pracy dla wnioskodawcy i jego małżonka, w imieniu którego występuje. Natomiast prawo do korzystania z zasiłków i innych świadczeń z tytułu bezrobocia mają jedynie cudzoziemcy, którzy posiadają status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zgodę na pobyt tolerowany.

W celu dokonania rejestracji bezrobotny powinien zgłosić się do UP właściwego ze względu na zameldowanie w miejscu pobytu stałego lub czasowego, a w razie braku zameldowania do UP, właściwego ze względu na miejsce przebywania. Rejestracja jest możliwa po przedstawieniu kompletu dokumentów, które składa się zarówno przy pierwszej rejestracji, jak i każdej następczej. Są to:

- karta pobytu,
- dyplom, świadectwo ukończenia szkoły, świadectwo szkolne albo zaświadczenie o ukończeniu kursu lub szkolenia,
- świadectwo pracy lub inny dokument niezbędny do ustalenia uprawnień,
- dokument mówiący o przeciwwskazaniach do wykonywania określonych prac,
- orzeczenie o stopniu niepełnosprawności - w przypadku osób niepełnosprawnych,
- wypełniona karta rejestracyjna oraz własnoręczne poświadczenie prawdziwości złożonych oświadczeń (podpis składany w obecności pracownika urzędu pracy).

Jeśli cudzoziemiec z ważnych przyczyn nie posiada części wymaganych dokumentów i nie ma możliwości ich przedstawienia w urzędzie pracy, powinien poinformować o tym pracownika urzędu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Kierownik Powiatowego Urzędu Pracy może wyrazić zgodę na rejestrację osoby, która nie posiada kompletu dokumentów.

Prawa i obowiązki osoby bezrobotnej

Pracownik urzędu pracy dokonujący rejestracji informuje o wszystkich **obowiązках**. Należą do nich m.in.:

- obowiązek aktywnego poszukiwania pracy,
- zgłaszanie się do UP w ustalonych terminach,
- przyjmowanie propozycji odpowiedniego zatrudnienia, szkolenia, podjęcia prac interwencyjnych lub robót publicznych,
- zawiadamianie urzędu pracy o wszelkich istotnych zmianach.

Osobie bezrobotnej przysługuje również szereg **praw**, m. in. prawo do:

- korzystania z pośrednictwa pracy,
- korzystania z usług służb poradnictwa zawodowego,
- skierowania na miejsce pracy interwencji kryzysowej oraz do prac społecznie użytecznych,
- otrzymania (w razie spełnienia odpowiednich warunków) zasiłku dla bezrobotnych,
- skierowania na staż lub na miejsce pracy w ramach umów absolwenckich - dotyczy wyłącznie absolwentów szkół,
- skierowania na przyuczenie do zawodu lub przekwalifikowanie (kursy, szkolenia),
- korzystania (w razie braku ubezpieczenia z innego tytułu) z bezpłatnych świadczeń zakładów opieki zdrowotnej oraz zgłoszenia członków rodziny do ubezpieczenia zdrowotnego,
- uzyskania pełnej informacji dotyczącej statusu osoby bezrobotnej.

Szczegółowe informacje na temat praw i obowiązków osób bezrobotnych można uzyskać od pracownika urzędu pracy.

Poszukiwanie pracy

Cudzoziemiec poszukujący pracy powinien najpierw ustalić swoje możliwości zawodowe, a następnie rozpocząć poszukiwania wykorzystując do tego m.in. prasę, Internet, a także osobiście kontaktując się z poszczególnymi pracodawcami. Pomocne może się okazać wcześniejsze przygotowanie dokumentów, które poświadczają zdobyte kwalifikacje oraz życiorysu i listu motywacyjnego, w którym należy opisać powody zainteresowania konkretną pracą.

Działalność gospodarcza

Zgodnie z **ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej** (Dz. U. 2007, Nr 155, poz. 1095) osoby posiadające status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zgodę na pobyt tolerowany w Polsce mogą podejmować i wykonywać działalność gospodarczą na takich samych zasadach, jak obywatele polscy, bez ograniczeń, co do formy prowadzonej działalności gospodarczej. A zatem, mogą oni podejmować i prowadzić działalność gospodarczą jako osoby fizyczne lub wspólnicy spółki cywilnej, zawiązywać lub przystępować w roli wspólnika do wszystkich typów spółek prawa handlowego, tj. spółek jawnych, partnerskich, komandytowych, komandytowo-akcyjnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz akcyjnych.

Obecnie coraz więcej instytucji i organizacji pozarządowych udziela bezpłatnie pomocy w założeniu działalności gospodarczej. Można również znaleźć wiele poradników w Internecie (m.in. na stronie **www.pracuj.pl**, **www.uniaprzedsiębiorczych.pl**), które krok po kroku wyjaśniają, jak założyć własną firmę.